

Tartu Ülikool
Maailma keelte ja kultuuride instituut

Kadri Sildmets

KUIDAS TÕLKIDA KULTUURI? JEFFREY EUGENIDESE ROMAANI
„THE VIRGIN SUICIDES” KULTUURISPETSIIFILISTE ELEMENTIDE
TÕLKIMINE TAANI JA EESTI KEELDE

Magistritöö

Juhendaja: Krõõt Kaljusto-Munck

Tartu
2023

Sisukord

1. Sissejuhatus.....	3
2. Jeffrey Eugenidese „The Virgin Suicides”, selle tõlked.....	5
3. Kultuur ja tõlge.....	7
3.1 Kultuuri mõiste.....	7
3.1.2 Peter Newmarki kultuurikategooriad.....	9
3.2 Kultuurispetsiifilised elemendid.....	13
3.2.1 Javier Franco Aixelá tõlkemeetodid.....	13
4. Kultuurispetsiifilised elemendid taani- ja eestikeelses tõlkes.....	16
4.1 Kultuurispetsiifilised elemendid Newmarki kategooriate järgi.....	18
4.2 Kultuurispetsiifiliste elementide tõlge Aixelá loetelu järgi.....	19
4.3. Järeldused.....	26
4.4 Kultuuri mõistmise olulisusest tõlkimisel.....	29
5. Kokkuvõte.....	33
Kasutatud kirjandus.....	35
Summary.....	36
Lisad.....	37
Lisa 1: kultuurispetsiifilised elemendid.....	37
Lisa 2: looduse kategooria kultuurispetsiifilised elemendid ja tõlkemeetodid....	45
Lisa 3: materiaalse kultuuri kategooria kultuurispetsiifilised elemendid ja tõlkemeetodid.....	46
Lisa 4: sotsiaalse kultuuri kategooria kultuurispetsiifilised elemendid ja tõlkemeetodid.....	52
Lisa 5: asutuste ja kommete kategooria kultuurispetsiifilised elemendid ja tõlkemeetodid.....	55
Lisa 6: harjumuste kategooria kultuurispetsiifilised elemendid ja tõlkemeetodid.....	58

Sissejuhatus

Minu magistr töö teema on „Kuidas tõlkida kultuuri? Jeffrey Eugenidese romaani „The Virgin Suicides” kultuurispetsiifiliste elementide tõlkimine taani ja eesti keelde”. Valisin selle teema nii isiklikust huvist kui ka seetõttu, et kultuuri tõlkimine on ikka veel väga palju arutelu tekitav küsimus. Nii tõlke- kui kultuuriteadus on üpris noored teadusharud, saanud alguse möödunud sajandi 50.–60. aastatel, ning kummagi haru teadlased pole tänaseni täiesti kindlad ega ka ühel nõul, kuhu kuulub kultuuri tõlkimine ja milline roll on selles protsessis tõlkijal. Tõlketeaduses toimus 1990. aastail nn kultuuriline pööre, kus lähteteksti, st ainult sõnade ja lausete tõlkimise kõrval hakati vaatama ka seda, millist rolli mängib tõlkimisel lähtekultuur ning kuidas tõlkida kultuurispetsiifilisi elemente, st asju ja nähtusi, mis on iseloomulikud lähtekultuurile, kuid mida ei pruugi sihtkultuuris samasugusel või sarnasel kujul olla.

Oma töös lähtun eelkõige kultuuriteoreetiku Rein Raua definitsioonist. Ta defineerib kultuuri kui „inimese elukeskkonda tähenduslikuks muutvate representatsioonide, tekstide ja praktikate lõdvalt seonduvat kogumit” (Raud 2013: 24). Raud rõhutab, et „tähenduslikkus on siin laiem mõiste [---], sest tähenduslik võib meie jaoks olla ka miski, millega tunneme emotsionaalset sidet [---]” (*ibid.*). See määratlus tundub minu magistr töö teemaga ka kõige rohkem sobivat – räägib „The Virgin Suicides” ju USA teismelistest, kes hoolimata mõnevõrra unikaalse kultuuri keskel kasvamisest suhtusid sellesse (vähemalt autori järgi) üpris neutraalselt. Neid ümbritsenud kultuuri unikaalsusest said nad (nagu autor isegi) aru alles aastaid hiljem, romaani põhitegevuse ajal oli nende jaoks ümbritsevast maailmast hoopis olulisem emotsionaalne side viie samal tänaval elava õega.

Minu magistr töö vaatleb kahte eri kultuuri: 1970. aastate USA keskklass, millest taanlased ja eestlased võisid omal ajal vaid unistada (eestlased rohkemgi kui taanlased), ning euroopalik kultuur. Need on võrdlemiseks piisavalt vastandlikud. Michigani osariik, kus romaani tegevus toimub, oli 1970. aastail veel õitsev autotööstuskeskus, kuid siiski allakäigutrepi alguses – peagi viidi suur osa tootmisest kolmandatesse riikidesse ning sajad tuhanded ameeriklased jäid töötuks. Euroopasse oli

samal ajal jõudnud USA hipiliikumine ning Taanis asutati üle ilma kuulus vabalinn Christiania. Taani telekanalid näitasid telesarju „Dallas” ja „The Love Boat”, samuti oli taanlastel võimalus USA-sse reisida ja sealset kultuuri vahetult kogeda. Eestis õitses (vähemalt propaganda järgi) samal ajal Nõukogude Liidu võimu all ainult kommunism ning kõik läänelik, eesotsas USA kultuuriga, oli kuulutatud ebasobivaks ja pandud põlu alla. USA-sse reisimisest ei suutnud tavalised eestlased unistadagi, kuna see tundus – ja ka oli – üldiselt kättesaamatu. Kuigi „The Virgin Suicides” avaldati USA-s 1993. aastal ning tõlgiti taani ja eesti keelde vastavalt 1994. ja 2005. aastal, tuleb romaani siiski vaadata ka selles kultuurikontekstis, kuhu autor selle tegelased ja tegevuse asetab.

Minu töö eesmärk on võrrelda ingliskeelset lähteteksti ja kahte, st taani- ja eestikeelset tõlget ning magistritöö on olemuselt kvalitatiivne uurimus. Loodan oma tööga veidigi panustada kultuuri tõlkimise küsimusse, vähemalt tõlkeõpetuse osakonnas, kus on selliseid töid seni tehtud kahetsusväärset vähe.

Minu töö uurimisküsimused on järgmised:

1. Kuidas on taani- ja eestikeelses tõlkes lahendatud kultuurispetsiifiliste nähtuste tõlkimine?
2. Milliseid tõlkestrateegiaid on kahes tõlkes kasutatud? Kas Javier Franco Aixelá loetelu on ammendav?
3. Kas on silmanähtavaid erinevusi eesti- ja taanikeelses tõlkes? Kas need on keeleliselt ja/või kultuuriliselt seletatavad?

Magistritöö on jagatud kolmeks osaks. Esimeses osas annan lühikese ülevaate Jeffrey Eugenidesest ja tema romaanist „The Virgin Suicides”. Teises osas käsitlen kultuuri mõistet ning kultuuri tõlkimist, tutvustades töös kasutatavaid teooriaid. Kolmas osa keskendub juba konkreetsemalt kultuurispetsiifilistele elementidele eesti- ja taanikeelses tõlkes, vaadates, milliseid tõlkemeetodeid on kasutatud ning mida saab sellest järeldada. Lisaks vastan töö viimases osas püstitatud uurimisküsimustele.

2. Jeffrey Eugenidese „The Virgin Suicides”, selle tõlked

Jeffrey Eugenides on kreeka päritolu ameerika kirjanik, kes sündis 1960. aastal Detroitis, Michigani osariigis ja õppis hiljem Browni ja Stanfordini ülikoolis inglise keelt ja kirjutamist. Tema 2002. aasta romaan „Middlesex” võitis Pulitzeri kirjanduspreemia. (Encyclopaedia Britannica *sub* Jeffrey Eugenides)

„The Virgin Suicides” oli Eugenidese esimene täispikk romaan, mis ilmus USA-s 1993. aastal, saades kohe kriitikute lemmikuks ja bestselleriks. Romaani tegevus toimub 1970. aastail Michigani osariigi Grosse Pointe linnas ja jälgib ühte aastat viie õe elus, kes otsustavad kõik enesetapu sooritada. Raamat on jutustatud õdede naabripoiste vaatenurgast, kes proovivad leida põhjust, miks õed selle tee valisid, rääkides aastaid hiljem juhtunust ja sellest, mida keegi mäletab, intervjuuerides asjaosalisi ning sobitades kõiki pusletükke kokku.

Eugenides on intervjuus The Paris Review’le¹ rääkinud, et raamatu idee tuli talle, kui tema vennapoja teismeline lapsehoidja rääkis, et ta plaanis end koos õdedega ära tappa. Kui Eugenides küsis, miks, vastas tüdruk ainult: „Me olime suure surve all.” Eugenidesele tundus idee, et kõik õed end ära tapavad, nii uskumatuna, et ta otsustas seda lähemalt uurida.

Samas intervjuus toob Eugenides välja, et ta kasvas üles samas kultuurikeskkonnas, mida ta oma raamatus kirjeldab. Tema lapsepõlv ja noorus möödusid 1970. aastail Detroitis, mis oli tollal juba alla käimas. Valged ameeriklased kolisid rikastesse eeslinnadesse, nagu Grosse Pointe, põgenedes nii kesklinna kolinud afroameeriklaste eest. Samal ajal toimusid suured rassirahutused ja Detroitist sai aja jooksul geto. See kõik jättis autorisse tunde, et kõik on kaduv, ning seda proovis ta ka oma romaanis väljendada – viie õe elu oli just kui Detroiti allakäik ning „vana hea aeg” on igaveseks kadunud.

---

1 The Paris Review 2016. Jeffrey Eugenides’s First Time. https://www.youtube.com/watch?v=YNVxhXs_ATM (18.05.2023)

The New York Timesi kirjanduskriitik Michiko Kakutani kiitis oma 1993. aasta raamatuarvustuses², et Eugenidese esikromaan on väga meeldejääv. „The Virgin Suicides” püstitab tema sõnul rohkem küsimusi kui annab vastuseid ja see on ka raamatu omapära taga. Raamatuga on kerge suhestuda nii mässumeelsetel noortel kui ka nende keskealistel vanematel. Selle tõi oma raamatuarvustuses välja ka kirjanik Dizz Tate, kes kirjutas 2023. aasta jaanuaris The Guardianis³, et raamatu tegevus on aktuaalne ka 30 aastat pärast selle ilmumist, kuna selle teema on tegelikult ajatu – lapsepõlvesüütuse kaotamine ja kaduvik, mida ei saa enam kunagi tagasi.

Romaan on tänaseks tõlgitud 15 keelde, sealhulgas taani keelde 1994. aastal (tõlkija Marianne Børch) ning eesti keelde 2005. aastal (tõlkija Liia Piirmets). 1998. aastal tõlgiti romaan ka filmikeelde – Sofia Coppola „The Virgin Suicides” linastus 1999. aastal Cannes’i filmifestivalil ja selle peaosi mängivad tuntud näitlejad James Woods, Kathleen Turner, Kirsten Dunst ja Josh Hartnett. Nagu romaan, pälvis ka film kriitikutelt palju heakskiitu. The Los Angeles Timesi filmikriitik Kevin Thomas tõi oma arvustuses⁴ välja muu hulgas selle, et Coppolal õnnestus eriti hästi kujutada nii keerulist teemat nagu noorte inimeste äng ja iseseisvumispüüdlused. Filmist on tänaseks saanud nn kultusfilm.

---

2 Kakutani, Michiko 1993. Of Death in Adolescence And Innocence Lost. Books of The Times, The New York Times, <https://www.nytimes.com/1993/03/19/books/books-of-the-times-of-death-in-adolescence-and-innocence-lost.html> (18.05.2023)

3 Tate, Dizz 2023. The Virgin Suicides at 30: why I’m obsessed with this dark, dreamy novel. The Guardian, <https://www.theguardian.com/books/2023/jan/26/the-virgin-suicides-at-30-why-im-obsessed-with-this-dark-dreamy-novel> (18.05.2023)

4 Thomas, Kevin 2000. „The Virgin Suicides” an Affecting, Somber Tale of Repressed Lives. The Los Angeles Times, <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2000-apr-21-ca-21826-story.html> (18.05.2023)

3. Kultuur ja tõlge

3.1 Kultuuri mõiste

Minu magistr töö teema puhul on oluline defineerida, mis on kultuur. Kas see on ainult kirjandus, muusika ja kunst, nagu defineerib seda eesti keele seletav sõnaraamat (EKSS) – „inimühiskonna loova mõtte ja sellest tuleneva tegevuse tulemuste kogum” (EKSS 2009 *sub* kultuur)? EKSS annab samas ka teise definitsiooni: „Sama teatud ajajärgul, rahval, teatud piirkonnas jne.” (*ibid.*) Kas kultuur on siis ikkagi midagi suuremat, mis on omane teatud ajal teatud riigis elavale rahvale, näiteks Eesti laulupeod, mida sellisel kujul ei leia ei Põhjamaadest ega kaugemaltki?

USA antropoloogid Alfred Kroeber ja Clyde Kluckhohn avaldasid 1952. aastal raamatu „Culture: a critical review of concepts and definitions”, kus nad uurisid muu hulgas tollal kultuuriteoorias levinud kultuuri definitsioone. Kokku oli vaatluse all 200 definitsiooni ainuüksi inglise keelest (viidatud Raud 2013: 16 kaudu). See näitab, kui keeruline oli kultuuri defineerida juba 70 aastat tagasi. See ei ole ajaga kergemaks läinud, pigem just keerulisemaks. Eesti üks tuntumaid kultuuriteoreetikuid, Rein Raud, on sel teemal kirjutanud lausa mitmesajaleheküljelise raamatu „Mis on kultuur?” (Raud 2013). Raud defineerib kultuuri kui „inimese elukeskkonda tähenduslikuks muutvate representatsioonide, tekstide ja praktikate lõdvalt seonduvat kogumit” (Raud 2013: 24). Raud rõhutab, et „tähenduslikkus on siin laiem mõiste [---], sest tähenduslik võib meie jaoks olla ka miski, millega tunneme emotsionaalset sidet [---]” (*ibid.*). Rauda määratlus sobib muu magistr töö teemaga kõige paremini, kuna uurimise all olev romaan „The Virgin Suicides” jutustab muu hulgas ühest ainulaadsest kultuurist – 1970. aastatel USA veel õitsva, kuid juba allakäigutrepil alguses oleva autotööstuskeskuse äärelinnas elav keskklass. Kuigi peategelased suhtusid – vähemalt autori järgi – sellesse üpris hoolimatult, kumab siiski ka romaanist läbi seda, et aeg, mil romaani tegevus aset leidis, oli kuidagi eriline, ning peategelased tundsid aastaid hiljem selle ajaga (ja ka kultuuriga) emotsionaalset sidet.

Kultuuri on ajalooliselt jagatud peamiselt kaheks: kõrgkultuur ja rahvakultuur. Kõrgkultuuri alla kuuluvad näiteks kultuuritekstid, mis koondavad justkui teatud ühiskondlikke väärtusi, mida õpetatakse koolides ja mille tundmist peetakse osaks haritusest. Raud defineerib kõrgkultuuri kui „nii mineviku kui ka tänapäeva kultuuritekstid, mis on seotud kõige prestiižsemate institutsioonidega” (Raud 2013: 16). Need tekstid moodustavad kultuurilise kaanoni (Raud 2013:17), mida teatud riik või rahvas peab ülimaliks. Kõrgkultuuri alla käib ka religioon nii kaasnevate traditsioonide, tekstide kui ka muusikaga – kirik on sajandeid olnud üks ühiskonnaelu juhtivaid institutsioone, mõjutades seega ka kultuuri kui sellist. Näiteks võib tuua Taani kultuurikaanoni, mis koosneb 108 teosest, mida peetakse rahvuskultuuri jaoks eriti oluliseks. Nimekirjast leiab nii kirikuid kui ka usuga seotud tekste ja laule.

Rahvakultuuri moodustavad traditsioonilised praktikad, mis on „minevikus toimunud kogukonda ühendavate tegevustena, näiteks rahvatants, rahvalaul ja jutuveestmine” (Raud 2013: 17). Neile kahele vastandub omakorda popkultuur, mis on eelkõige meelelahutuslik. Raud sõnul (*ibid.*) täidab popkultuur olulist rolli: see kujundab nii ühiskonda kui ka väärtushinnanguid. Kuigi romaanis „The Virgin Suicides” on palju viiteid kõrgkultuurile (nt usutegelased ja -tekstid), siis käsitleb teos muu hulgas ka popkultuuri. Romaani üks kesksemaid kohti on, kus väga usklik ema käsib ühel tütrele kaminas ära põletada popmuusika vinüülid. Ema peab neid noortele ebasobivaks ja halvaks eeskujuks, kuid tütrele on need sel ajahetkel väga olulised, sümboliseerides vabadust, millest jäi religioosses kodus vajaka.

Kultuur ei pruugi alati aga olla „kõrge” või „madal” või isegi „pop”. Raud toob oma raamatus välja ka olmelise kultuuri, mis on „teatavad normid ja standardid, millest kogukonna „kultuurne” liige peaks oma igapäevases elus kinni pidama, näiteks lauakombed või viisakas suhtlemine võõrastega” (*ibid.*). Kultuur võib seega ka olla ühiskondlikult kokku lepitud märkide või tegevuste kogum, mis meid teistest, kellel samu norme ja standardeid pole või kes neid ei järgi, eristab.

3.1.2 Peter Newmarki kultuurikategooriad

Üks tuntumaid tõlketeadlasi Peter Newmark defineeris oma raamatus „A Textbook of Translation”, mis ilmus Rein Raua omast 25 aastat varem, kultuuri kui „teatud kogukonnale omase eluviisi, mille väljendamiseks kasutatakse muu hulgas keelt (magistritöö autori sõrendus)” (Newmark 1988: 94), tuues näiteks sõnad 'surema' ja 'datša' (vene k дача, väike suvila aiamaal, eesti keelde laenatud vene keelest). Kui esimene neist on n-õ kultuurideülene ja tuttav mõiste igal pool üle maailma, siis teine on tuttav ainult neile, kes on kokku puutunud vene kultuuriga. Kuna mu töö uurib ühte lähtekeelt ja kahte sihtkeelt, on siinkohal sobiv kasutada ka Newmarki definitsiooni, kuna keel on pikka aega olnud üks levinumaid vahendeid, millega oma kultuuri väljendada, alustades koopainimeste juttudest lõkke ääres ja lõpetades tänapäeva vlogijatega.

Newmark toob välja, et ka keel ise võib kanda kultuurilisi elemente, nii grammatikas (sõnadel on sugu, nt taani keeles ühissugu, mida tähistatakse eessõna ja järelliitega *en*, ja kesksugu *et*), samuti kõnetlussõnades (ingl k *Mr.* ja *Mrs.* vrd eesti k härra ja proua). (Newmark 1988: 95) Ajalooliselt on hea näide just taani *en* ja *et*. Varem oli taani keeles kolm sugu: mees-, nais- ja kesksugu. Juba keskkajal hakkasid aga mees- ja naisugu kokku sulama ühissooks, mis hiljem levis – eelkõige just kirikukirjanduse kaudu – üle kogu riigi ja keele. Seda võib pidada kultuuriliseks elemendiks, kuna kesksugu esineb ainult mõnes keeles maailmas – peale taani keele veel rootsi, norra ja ka hollandi keeles.

Tänapäevane hea näide sellest, kuidas kultuur muudab keelt, on inglise keele asesõnad. Pikka aega on *he* ja *she* kõrval kasutatud tihti asesõna *they*, tähistamaks inimesi, kes ei soovi end kas ainult või üldse mees- või naissoost asesõnaga tähistada. Samal ajal on viimastel aastatel inglise keeles kasutusele võetud ka mõiste *neopronoun*, mis tähistab selliseid uusi asesõnu nagu *ze/hir*, *fae/faer* ja *ey/em*, mis mittebinaarsete inimeste sõnul kirjeldavad nende (soo)identiteeti paremini kui klassikalised asesõnad. Selle taga on selgelt kultuuriline muutus – inimeste identiteedile, sealhulgas soolisele enesetajule, on viimasel kümnendil hakatud aina enam tähelepanu pöörama ja selle käigus on tõstatatud ka küsimus, kuidas saaks keel ajaga kaasas käia.

Newmark oli üks neist, kes jaotas kultuuri eri kategooriateks, lähtudes eelkõige eluviisiga seotud mõistetest. Eelpool nimetatud raamatus jagas ta kultuuri viieks suuremaks valdkonnaks (Newmark 1988: 95–101):

1. loodus, nt floora, fauna, aga ka ilmastikunähtused. Tuntud näide on see, kuidas seletada lund Aafrika põliselanikule. Newmark toob välja, et geograafia ja bioloogia on tavaliselt neutraalsed ja üldiselt ei tekita kultuuri tõlkides suuremaid probleeme, kui tegu pole just millegi väga spetsiifilisega. Nii saab näiteks avokaadot osta täna nii Taanis kui ka Eestis, kuigi Põhja-Euroopas see puuvili ei kasva.
2. materiaalsed esemed, nt
  1. toit, nt kama. Toit on Newmarki järgi üks keerulisemaid kultuurilisi elemente, mida tõlkida, kuna see pole sageli ainult kultuuriline element, vaid on seotud ka paljude teiste eluvaldkondadega, alustades loodusest (mida saab teatud kliimas kasvatada?) ja lõpetades harjumustega (kas süüakse käte või söögiriistadega?). Samuti teeb asja veidi raskemaks see, et keeleliselt on kulinaariat sajandeid valitsenud prantsuse keel, nii et tänaseni võib ka inglise keeles kuulda väljendeid *hors d'oeuvre* või *entrée*;
  2. riided, nt sarong;
  3. majad ja linnad, nt iglu;
  4. transpordivahendid, nt rikša;
3. n-ö sotsiaalne kultuur ehk töö ja kool, aga ka vaba aeg, näiteks *rock*-muusika, mis arenes välja 1940.–1950. aastate USA-s ning on tänaseks levinud üle maailma;
4. asutused, usk, kunst, nt
  1. poliitika ja haldus, nt Riigikogu või Riigiduum;
  2. usk, nt karma;
5. harjumused. Võileib seostub erinevatele kultuuridele ja rahvustele erineva asjaga. Keskmise eestlase võileib koosneb leivast, võist, juustust/vorstist/singist. Keskmisel ameeriklasel on võileib tavaliselt kahekihiline, st saiaviilule pannakse majoneesi, peekonit, salatit, tomatit – kõike, mida hing ihkab – ja siis pannakse

selle peale veel üks saaviil. Keskmise ameeriklase jaoks on keskmise eestlase võileib just kui ühe käega plaksutamine.

Newmark toob välja, et tõlkija peab alati hindama, kui oluline teatud kultuuriline element on. Kas see annab tekstile midagi juurde, st kirjeldab lähtekultuuri sellisel moel, et see tuleks edasi anda ka tõlkes? Kui ei, võib võõraks jääva kultuurilise elemendi Newmarki sõnul lihtsalt asendada millegi tuntumaga, millegagi, millest sihtkeeles lugeja aru saab. (Newmark 1988: 97)

Siinkohal võib tekkida küsimus, miks on üldse vaja tänapäeva globaliseerunud maailmas eri kultuure kuidagi eristada või kategooriatesse jagada. On ju näiteks USA olnud eri andmeil⁵ alates Esimesest maailmasõjast üks võimsamaid riike maailmas, ka kultuurilises mõttes. Sealt on üle maailma levinud eelpool mainitud *rock*-muusika, aga ka väga palju muud. Samal ajal pole globaliseerumine vahepeal peatunud ja maailm muutub aina väiksemaks, seda peamiselt infotehnoloogia kiire arengu tõttu. Hea näide on see, kuidas 2012. aasta juulis avaldas üks vähetuntud Lõuna-Korea räppar Psy oma loo ja video „Gangnam Style”, mis vähem kui kahe nädalaga levis üle maailma, tuues Lõuna-Korea kultuuri ka suurele osale eestlastest koju kätte (laulu pealkiri viitab Soulis asuva Gangnami linnaosa elustiilile). Tundub lihtsana? Vastus lõigu alguses esitatud küsimusele on aga, et kultuurid ei ole alati väga alid segunema ja mingid piirid kahe kultuuri vahel ikka jäävad, peamiselt just eelpool toodud kategooriates.

Võõrast kultuuri nimetab Rein Raud kultuuriliseks Teiseks: „Igaüks, kes kannab sellist kultuuri, millega meil puudub kriitiline mass ühiseid tekste ja praktikaid.” (Raud 2013: 76) Kultuuriline Teine on meile võõras ja arusaamatu ning väga raske võib olla sellest (nähtamatust) piirist üle saada. Raud kirjutab: „[---] me tõlgendame Teise käitumist oma kultuuri reeglitest lähtuvalt. Meil võivad küll olla mõned ühised praktikad, [---] aga kui üritame mõtestada Teise enda maailma, siis ei tee me seda enamasti tema enda tingimustel. Sellisel viisil me kinnistame tema Teisesust.” (*ibid.*) Kultuuride piirid on samas väga hägusad, kuna alati on inimesi, kes seisavad ühise

---

5 Näiteks Encyclopaedia Britannica: <https://www.britannica.com/place/United-States/The-rise-to-world-power> (18.05.2023)

kultuuri äärealal ja nende side sellega on pigem nõrgemapoolne. Kindlasti leidub eestlasi, kes ei ole kunagi laulu- või tantsupeol käinud, kuigi neid peetakse meie kultuuri keskseks osaks. Eesti kuulub geograafiliselt Baltikumi ja meil on Läti ning Leeduga pikk ühine ajalugu, kuid kultuuriliselt samastume me pigem soomlastega, eelkõige Põhja-Eestis. Kultuuride vahele ei saa piire tõmmata ei puhtterritoriaalselt ega ka muul viisil – kreeka keel sidus Aleksander Suure maailmariiki kuulunud alasid veel kaua aega ka pärast seda, kui riik ise oli lagunened ja juudid ja mustlased on kõikjal sattunud „Teise rolli”. (Raud 2013: 79)

Eri kultuuride kokkupuutepunktis tekib tihti kultuurišokk, mis Rein Rauda järgi on „kogemus, mis tekib, kui meie harjunud kultuuripraktikad teistsugustes keskkonnas ei toimi ning meilt eeldatakse ümbruse mõtestamisel teistsugust kompetentsi” (Raud 2013: 17–18). Kui tavainimene läheb Indiasse puhkusele ja satub sealses liikluskaoses kergelt segadusse, siis tõlkijal sellist võimalust just kui ei ole. Ta peab leidma lahenduse, kuidas konkreetne olukord parima vastega lahendada.

Semiootik Peeter Torop kirjutab oma raamatus „Tõlge ja kultuur”: „Tõlge on kultuurinähtus ja kõik tõlkesse puutuv on kultuuriga seotud.” (Torop 2011: 13) Tõlkija ei tõlgi alati (loodetavasti) ainult keelt, vaid ka teist kultuuri. Seda kinnitab Torop isegi: „Keelte, kultuuride ja ühiskondade piiril töötavad tõlkijad. [---] Nad kas säilitavad võõra võõruse või muudavad võõra omaks. Seda tehes nad lakkavad olemast pelgalt vahendajad, sest [---] nad on võimelised looma uusi keeli võõra keele, teksti või kultuuri kirjeldamiseks [---].” (Torop 2011: 97) Tõlkija roll on seega siiski vastutusrikkam kui ainult sõnade panemine ühest keelest teise. Tõlkija peab tundma, või vähemalt suutma endale selgeks teha, võõrast kultuuri ja sellele omaseid mõisteid ning saama aru kahe kultuuri erinevustest – tõlkimisel ju kohtuvad kaks kultuuri ja tõlge on omamoodi dialoog lähte- ja sihtkultuuri vahel.

3.2 Kultuurispetsiifilised elemendid

Eelnevast lähtub järgmine küsimus: mis on kultuurispetsiifilised elemendid või reaamid, nagu neid tõlketeaduses sageli nimetatakse? Terje Looguse sõnul viitavad kultuurispetsiifilised elemendid „lähtekultuurile iseloomulikele esemetele või nähtustele, mida võrreldavas kultuuris ei eksisteeri” (Loogus 2011: 100). Loogus kirjutab: „Kultuurispetsiifilised elemendid on võõrad teise kultuuri (= sihtkultuuri) ja selle kultuuri liikmete (= sihtadressaadid, sageli ka tõlkija) suhtes. [---] Kultuurispetsiifilised elemendid on võõrad, kuna neid ei saa probleemideta integreerida sihtkeelde ja sihtkultuuri.” (*ibid.*, 100–101) Kultuurispetsiifilised elemendid on seega midagi, mis on olemas lähtekultuuris, kuid mitte tingimata sihtkultuuris, ja tõlkijal tulebki tihti lahendada küsimus, mida teha reaamidega. Romaani „The Virgin Suicides” näitel võis tõlkijal kergesti tekkida küsimus, kuidas tõlkida taani või eesti keelde näiteks *homecoming*, *Dingo boots*, *a Bundt cake*, *V.F.W. graves*, *a U. of M.* või isegi *thanksgiving*. Mitte ükski neist ei esine sihtkultuurides päris samal kujul ja kui tõlkija polnud nendega ka ise kokku puutunud, tuli kõigepealt nende kultuuriline sisu endale selgeks teha.

3.2.1 Javier Franco Aixelá tõlkemeetodid

Üks, kes on kultuurispetsiifiliste elementide tõlkimist lähemalt uurinud, on Hispaania tõlketeadlane Javier Franco Aixelá. 1996. aastal avaldas ta artikli pealkirjaga „Culture-specific items in translation” (Aixelá 1996), kus arutles muu hulgas selle üle, kuidas tõlkida midagi, mida sihtkeeles ühel või teisel põhjusel ei ole või on seal teisel kujul. Kui Inglismaal peetakse kevadkuuks aprilli, siis Saksamaal hoopis maid. Austraalias on meie kevad aga hoopis sügis. Tõlkija ei saa sellisest vastuolust – kui mitte otse nimetada seda probleemiks – üle libiseda, vaid peab olukorra kuidagi lahendama. Aga kuidas?

Aixelá koostas nimekirja selle kohta, milliseid võimalusi saab kultuurispetsiifiliste elementide tõlkimisel kasutada. Esimese tõlkelahendusena tõi ta välja säilitamise (ingl k *conservation*), mille alla kuuluvad

- kordamine (ingl k *repetition*), mille käigus võetakse sõna sihtkeelde üle, säilitades tõlkes originaalist võimalikult palju. Selle alla käivad eelkõige kohanimed, „The Virgin Suicides” raamatu puhul näiteks oli Michigan ka tõlkes Michigani osariik;
- ortograafiline adapteerimine (*orthographic adaptation*) ehk transkribeerimine ja translitereerimine, mida kasutatakse eelkõige siis, kui kultuurid kasutavad eri kirjapilte, vt Ukraina nimede transkribeerimine eesti keelde viimase aasta jooksul;
- lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge (*linguistic (non-cultural) translation*), kus kasutatakse lähtekultuurile kõige loomulikumat tõlget ehk tihti otsetõlget, nii et tõlkest on selgelt aru saada, et see on omane lähtekultuurile, nt ingl k *dollar* on ka eesti keeles dollar;
- tekstiväline seletus (*extratextual gloss*), kus vajaduse korral lisatakse kultuurispetsiifilise elemendi kohta täiendav selgitus näiteks teksti sees sulgudesse või joonealuse märkusena;
- tekstisisene seletus (*intratextual gloss*), kus täiendav selgitus lisatakse teksti sisse. Tihti kasutatakse võõrast elementi täpsustavat sõna sihtkeeles, nt romaani „The Virgin Suicides” eestikeelses tõlkes on „The Great Escape’i” puhul lisatud, et tegu on filmiga.

Teine Aixelá tõlkelahendus on asendamine (*substitution*), mille alla kuuluvad järgmised tõlkelahendused:

- sünonüümia (*synonymy*), mille korral kasutatakse kultuurispetsiifilise elemendi kordamise vältimiseks mingit sünonüümi või sobivat vastet, nt Cadillaci automargi kordamise asemel kasutada sõnu „auto” ja „sõiduk”;
- piiratud üldistamine (*limited universalization*). Lugeja jaoks võõras kultuurispetsiifiline element asendatakse lähtekultuuri teise elemendiga, mis on lugejale arusaadavam, näiteks taanikeelses tõlkes *cocktail cruises* asemel *cocktail parties*;

- täielik üldistamine (*absolute universalization*). Seda kasutatakse siis, kui kultuurispetsiifilisele elemendile ei leita piisavalt tuttavlikku vastet ja seetõttu kasutatakse neutraalsemat vastet. Sageli tuleb seda kasutada toiduga seotud sõnade tõlkimisel, nt *a Bundt cake*’ist saab eesti keeles vormikook;
- naturaliseerimine (*naturalization*), mille korral tuuakse kultuurispetsiifiline element üle „oma” kultuuri ja kasutatakse sellele omast vastet. Tihti kasutatakse seda meetodit mõõteühikute tõlkimisel, kus *two feet* teisendatakse 60 sentimeetriks;
- kustutamine (*deletion*). Mingil põhjusel on kultuurispetsiifiline element lugeja või sihtkultuuri jaoks üldiselt ebasobiv või piisavalt ebaoluline, et seda mitte tõlkida, ning see jäetakse tõlkest üldse välja, näiteks *a dark Cadillac sedan* -> must sedaan (kui ei ole oluline, mis marki see auto oli);
- autonoomne loomine (*autonomous creation*) on kustutamise vastand, mille käigus lisatakse tõlkesse kultuuriline vaste, mida lähtetekstis ei olnud. Seda meetodit kasutatakse väga vähe. (Aixelá 1996: 61–64)

Lähtun oma magistritöös kultuurispetsiifiliste elementide tõlkimise võrdlemisel just Aixelá tõlkelahendustest, kuna tema loetelu tundub esialgu piisavalt ammendav ja sobib nii taani- kui ka eestikeelse tõlke uurimiseks. Üks mu uurimisküsimus ongi, kas see loetelu on ikka piisavalt ammendav ja sobiv kahe tõlke võrdlemiseks.

4. Kultuurispetsiifilised elemendid taani- ja eestikeelses tõlkes

Romaanist „The Virgin Suicides” leidsin 267 kordumatut kultuurispetsiifilist elementi, st sellist asja või nähtust, mis on iseloomulik USA kultuurile, kuid mida sarnasena ei esine ei Taanis ega Eestis. Kui kultuurispetsiifiline element esines originaalis mitmel korral, arvestasin seda siiski vaid ühe korra (nt Parks Department esines ingliskeelses romaanis viiel korral, kuid see oli iga kord tõlgitud nii taani kui eesti keelde samamoodi ja kasutades sama tõlkemeetodit, seega oma nimekirjas lugesin seda vaid ühe korra. Sama kehtis teiste korduvate kultuurispetsiifiliste elementide puhul).

Jagasin kultuurispetsiifilised elemendid tabelisse Peter Newmarki jaotuse järgi. Väga suur osa neist on seotud tavalise igapäevaeluga, s.t Newmarki vaba aja, kommete ja harjumustega, kuid kultuurispetsiifilisi elemente jagus igasse kategooriasse, näiteks

- loodus: *a fish fly, a raccoon, a mosquito*
- materiaalne: *a Bundt cake, a Hula hoop, Speedoes*
- vaba aeg, sh kool ja töö: *homecoming, baseball, cheerleading*
- kombid: *halloween, rosary, debutante party*
- harjumused: *daredevil pancakes, the milkman, the paperboy*

Tõlkelahenduste uurimiseks lisasin kultuurispetsiifiliste elementide loetelu tabelisse veel ühe veeru, nii said lõpuks kõrvuti ingliskeelne originaal, taani- ja eestikeelne tõlge ning see, millist Aixelá tõlkelahendust tõlkijad kasutasid. Alljärgnevalt on tabelis 1 vaid väike osa sellest, kuidas ma andmestiku üles ehitasin ja milliseid andmeid ma lõpuks analüüsisin. Täielik tabel on lisas 1.

Tabel 1

Kultuurispetsiifilised elemendid kõigis kolmes keeles ja nende tõlkelahendused

Ingl k	Taani k	Aixelá tõlkelahendus	Eesti k	Aixelá tõlkelahendus
a fish fly	en fiskeflue	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	ühapäevikud	täielik üldistamine
fireflies	en ildflue	täielik üldistamine	jaanimardiklased	täielik üldistamine
a mosquito	en myg	naturaliseerimine	sääsk	naturaliseerimine
a Bundt cake	en plumkage	täielik üldistamine	vormikook	täielik üldistamine
a Hula hoop	en hulahop-ring	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	hularõngas	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Speedoes	en trikot	täielik üldistamine	ujumispüksid	täielik üldistamine
homecoming	skoleballet	täielik üldistamine	vilistlaste ball	täielik üldistamine
baseball	baseball	kordamine	pesapall	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
cheerleading	heppekoret	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	kisakoor	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
halloween	allehelgen	täielik üldistamine	<i>halloween</i>	kordamine
send flowers with FTD	Floragram	naturaliseerimine	FTD kuller	tekstisisene seletus
a milkman	mælkemanden	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	piimamees	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge

4.1 Kultuurispetsiifilised elemendid Newmarki kategooriate järgi

Peter Newmark jagas kultuuri viieks kategooriaks: loodus, materiaalne kultuur, sotsiaalne kultuur, asutused ja kombed ning harjumused. „The Virgin Suicides” romaanist leidis kultuurispetsiifilisi elemente igasse kategooriasse, vt tabel 2.

Siinjuures tekkis elementide jagamisel probleem, mida teha elementidega, mis sobiksid mitmesse kategooriasse, näiteks *homecoming*, mis sobiks nii sotsiaalse kultuuri kui ka asutuste ja kommete (traditsioonide) kategooriasse. Lähtusin sageli esimesest emotsioonist ja Newmarki kirjeldusest. Kuna *homecoming* toimub koolis ja kool on osa sotsiaalsest kultuurist, sai see pandud sinna kategooriasse. Sotsiaalne kultuur ja asutused/kombed olidki need kaks kategooriat, kuhu liigitamisel tekkis kõige rohkem küsimusi, kuna need kategooriad sageli kattuvad.

Tabel 2

Kultuurispetsiifilised elemendid Newmarki kategooriate järgi

Loodus	12
Materiaalne kultuur	132
Sotsiaalne kultuur	55
Asutused ja kombed	41
Harjumused	27
Kokku	267

Nagu tabelist 2 näha, oli kõige rohkem kultuurispetsiifilisi elemente seotud materiaalse kultuuriga, st toidu, riiete, majade ja linnade ning transpordivahenditega. See ei ole üllatav, kuna me oleme kogu aeg ümbritsetud millestki materiaalsest. Samal ajal näitab see ka raamatu eripära, kus on üpris palju tähelepanu pööratud just materiaalsete esemete kirjeldamisele, alustades näiteks seinal oleva tapeedi mustrist ja lõpetades 20 aastaga koltunuks muutunud paberfotoga.

Kõige vähem kultuurispetsiifilisi elemente oli looduse kategoorias. Loodus oli raamatus pigem taustal ja seda kirjeldati siis, kui oli vaja juhtida tähelepanu „vanale heale ajale” – näiteks kuidas vanasti oli Michigani loodus veel nii saastamata, et

varasuvel oli tänavatel miljoneid *fish fly* putukaid, kes katsid autod ühtlase pehme kihiga ja ummistasid tänavatel olevaid äravooluauke. Samal ajal tuleb arvesse võtta ka seda, et raamatu tegevus toimus asulas, USA äärelinnas, kus majad on järjest reas ja loodusele pole palju ruumi jäetud. Näiteks „Kus laulavad langustid” raamatu puhul oluks olukord ilmselt vastupidine – looduse kategoorias oleks enim kultuurispetsiifilisi elemente ja vähim seal, kus kirjeldatakse asulaelu.

4.2 Kultuurispetsiifiliste elementide tõlge Aixelá loetelu järgi

Aixelá järgi saab kultuurispetsiifilisi elemente tõlkida kahte moodi: neid kas säilitades või asendades. Mõlemad jagunevad mitmeks alamkateooriaks. See, kuidas tõlkemeetodid tõlgete järgi jagunesid, on välja toodud tabelis 3.

Tabel 3

Kultuurispetsiifiliste elementide tõlge Aixelá loetelu järgi

Meetod		Arv taani keeles	Arv eesti keeles	Kokku kahes sihtkeeles
Säilitamine	kordamine	59	47	106
	ortograafiline adapteerimine	0	0	0
	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	65	98	163
	tekstiväline seletus	0	0	0
	tekstisisene seletus	13	25	38
Asendamine	sünonüümia	1	0	1
	piiratud üldistamine	18	4	22
	täielik üldistamine	68	71	139
	naturaliseerimine	41	18	59

	kustutamine	1	2	3
	autonoomne loomine	0	0	0

Tabel 3 näitab, et kui vaadata kahte keelt kokku, siis eelistasid tõlkijad selle teose puhul kultuurispetsiifilisi elemente pigem säilitada kui asendada – võõrapärane mõiste jäeti alles 306 korral (mõlemad keeled kokku), samas kui võõrapärane asendati kas neutraalsema või sobivama vastega vaid 225 korral. Samast tabelist tuleb selgelt välja ka see, milliseid tõlkemeetodeid kasutati kõige rohkem ja milliseid üldse mitte.

Seda, millist Aixelá tõlkemeetodit oli kasutatud, oli Newmarki kategooriatega võrreldes kergem otsustada, kuna need on päris hästi defineeritud. Samas oli ka kohti, kus tuli rohkem mõelda. Seda tuli ette kõige rohkem looduse kategoorias. Mida teha, kui vaste on taani või eesti keeles varasemast olemas? Näitena võib tuua pesukaru – ingliskeelne *raccoon* tuleb indiaanikeelest (loom, kes end esijäsematega/„kättega” kratsib), samas kui taanikeelne *vaskebjørn* ja ka eestikeelne *pesukaru* tulevad saksa keelest (sks k der Waschbär; loom, kes end esijäsematega peseb). Näitena võib tuua ka *baseball* ja *a Hula hoop*. Pesukaru puhul otsustasin, et tegu oli naturaliseerimisega, st nimetus toodi üle „oma” kultuuri ja kasutati sellele omast vastet. Pesapalli ja Hula rõnga puhul otsustasin eesti keeles lingvistilise (mitte-kultuurilise) tõlke heaks. Need mõisted on küll varasemast meie keeles olemas, kuid nende tõlkimisel kasutati läbinähtavalt otsetõlget.

Seda, kuidas Aixelá tõlkemeetodid jagunesid Newmarki kategooriatesse, näeb tabelist 4.

Tabel 4

Newmarki kategooriate ja Aixelá tõlkemeetodite kasutamine

	Loodus		Materiaalne		Sotsiaalne		Asutused, kombed		Harjumused	
	taani	eesti	taani	eesti	taani	eesti	taani	eesti	taani	eesti
kordamine	0	0	41	35	8	6	7	6	3	0

ortograafiline adapteerimine	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	5	6	25	29	10	24	20	22	5	17
tekstiväline seletus	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
tekstisisene seletus	1	0	3	15	3	2	6	6	0	1
sünonüümia	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
piiratud üldistamine	0	0	11	2	3	2	4	0	0	0
täielik üldistamine	4	4	30	41	25	16	4	7	4	3
naturaliseerimine	2	2	18	7	5	5	1	0	15	5
kustutamine	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0
autonoomne loomine	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

Alljärgnevalt analüüsin iga Newmarki kategooria kõige rohkem kasutatud tõlkemeetodeid ning toon nende kohta konkreetsed näited. Näited valisin, kui ei ole öeldud teisiti, selle järgi, et sama meetodit oleks kasutatud mõlemas keeles. Samas toon välja ka selle, kui keelte vahel oli suuri erinevusi, st üks tõlkija eelistas üht meetodit selgelt rohkem kui teine tõlkija.

Loodus

Selles kategoorias kasutasid mõlemad tõlkijad kõige rohkem lingvistilist (mitte-kultuurilist tõlget) ehk sisuliselt otsetõlget.

1. [---] nor the **equatorial breezes** pursuing him down the hall from so much heated blood; [---]. (lk 66)
[---] eller de **ækvatorhede briser** af varmt blod, der fulgte ham hen ad gangen; [---]. (61)
[---] ega ka **ekvatoriaalseid tuulehoogi**, mis teda koridorides ülekuumenenud vere tõttu jälitasid, [---]. (62)

Mõlemas tõlkes kasutati ka täielikku üldistamist, tuues võõra kalalase meile lähemale.

2. Save the **snail darter**. (240)

Red den **sneglespisende aborre**. (213)

Päästke **vesikiillane**⁶. (209)

Kahel juhul oli mõlemas keeles kasutatud ka naturaliseerimist. Antud näite puhul on küll ka moskiito sääseline, kuid *myg* ja *sääsk* ei ole moskiitoga samast sugukonnast ning moskiito ei elutse ei Taanis ega Eestis.

3. **Mosquitoes** dive-bombed past our ears, [---]. (200)

Myg styrtdykkede om ørerne på os, [---]. (179)

Sääsed pikeerisid meie kõrvadest mööda, [---]. (176)

Materiaalne kultuur

Selles kategoorias kasutati kahe keele peale kokku kõige rohkem kordamist, st sõna võeti sihtkeelde üle, säilitades tõlkes originaalist võimalikult palju.

4. Finally they tied the fence to the back of Uncle Trcker's four-wheel-drive **Bronco**. (51)

Til sidst bandt de gitteret fast til ladet af Onkel Tuckers firehjulstrukne **Bronco**. (48)

Lõpuks otsustasid nad siduda aia onu Tuckeri neljaveolise **Bronco** taha. (50)

Samal ajal kasutati peaaegu sama palju ka täielikku üldistamist. Kui kordamine on võõrapärasuse säilitamise meetod, siis täielik üldistamine on näide selle asendamisest.

5. Her **Top-Siders** looked new. (64)

Hendes **basketstøvler** så nye ud. (59)

Ta **ketsid** tundusid uued. (60)

Kolmas meetod, mida teistest rohkem kasutati, oli lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge.

6. Trip Fontaine rose to full height, adjusted the frames of his **aviator sunglasses**, [---]. (73)

---

6 Eestikeelne „vesikiillane” on tõlkeviga. Vt peatükki 4.4.

Trip Fontaine rejste sig i sin fulde højde, rettede på **pilotsolbrillernes** stel, [---]. (67)

Trip Fontaine tōusis pūsti, kohendas oma **lenduriprillide** raame, [---]. (68)

Materiaalse kultuuri kategooria oli üks kohti, kus oli selgelt näha tõlkija eelistus. Kui eesti tõlkija kasutas 15 korral tekstisisest seletust, siis taani tõlkija otsustas seda teha vaid kolmel korral. All on näide sellest, kus eesti keeles on tekstisisene seletus, kuid taani keeles ei ole.

7. The dirt could be carried out in our pant legs and emptied during strolls like in *The Great Escape*. (194)

Jorden kunne bringes ud skjult i buksebenene og tømmes af under spadsereture ligesom i *Den Store Flugt*. (173)

Mulla kannaksime pūksisäärte sees välja ja tühjendaksime jalutuskäikude ajal nagu **filmis „The Great Escape”**. (171)

Teine selline tõlkemeetod, mis näitas selgelt tõlkija eelistust, oli piiratud üldistamine. Taani tõlkija kasutas seda 11 korral, eesti tõlkija ainult kahel korral.

8. Lux held in one red fist a **candy apple**, [---]. (109)

[---] knugede Lux' lille røde næve om et **karamelæble**, [---]. (99)

Lux hoidis [---] ühes peos **suhkurdatud õuna**, [---]. (99)

Samuti kasutas taani tõlkija materiaalse kultuuri tõlkimisel rohkem naturaliseerimist – kokku 18 korral. Eesti tõlkija otsustas selle kasuks vaid seitsmel korral.

9. Peter Loomis, who delivered for **FTD**, said flowers crammed the Lisbons' entire living room. (45)

Peter Loomis, der kørte med **Floragrammer**, sagde at Lisbons stue var begravet i blomster. (43)

Peter Loomis, kes oli **FTD** kuller, väitis, et lilled ummistasid terve Lisbonite elutoa. (45)

Sotsiaalne kultuur

Selles kategoorias kasutasid mõlemad tõlkijad kõige rohkem täielikku üldistamist.

10. Mrs. Lisbon in particular disapproved of dances, **proms**, [---]. (64)
Især Mrs Lisbon misbilligede baller, **skolefester**, [---]. (60)
Proua Lisbon ei kiitnud heaks ka balle, **pidusid**, [---]. (61)

Teine populaarne tõlkemeetod oli kahe keele peale kokku lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge.

11. [---] **beer kegs** beached on ice in the bathtub, [---]. (24)
[---] **ølankre** der flød i is i badekarret, [---] (24)
[---] **õlletünnid** külitasiid vannis jää sees, [---]. (26)

Siit tuleb välja ka lingvistilise (mitte-kultuurilise) tõlke kasutamise eelistus – taani tõlkija kasutas seda kümnel korral, eesti tõlkija aga lausa 24 korral. All on näide, kus eesti tõlkija eelistas lingvistilist (mitte-kultuurilist) tõlget, aga taani tõlkija otsustas teise tõlkelahenduse, antud juhul täieliku üldistamise kasuks.

12. [---] and now, twice a week, volunteered at a **Head Start program** in the inner city. (99)
[---] deltog nu to gange om ugen frivilligt i et **uddannelsesprojekt** i den indre by. (90)
[---] nüüd töötas kaks korda nädalas vabatahtlikuna südalinna „**Hea alguse**” projektis. (91)

Taani tõlkija kasutas eesti tõlkijast rohkem ka asendavat täielikku üldistamist, samas kui eesti tõlkija kasutas rohkem säilitavat lingvistilist (mitte-kultuurilist) tõlget. All on näide, kus taani tõlkija kasutas täielikku üldistamist, eesti tõlkija aga lingvistilist (mitte-kultuurilist) tõlget.

13. Therese and Tim Winer discussed their anxiety over getting into an **Ivy League college**. (43)

Therese og Tim Winer snakkede om, hvor spændt de var på, om de kom ind på et af **de gamle østkystuniversiteter**. (41)

Therese ja Tim Winer rääkisid oma muredest **Ivy League'i ülikooli** saamisel. (43)

Asutused, kombed

Kõige rohkem kasutasid mõlemad tõlkijad asutuste ja kommete tõlkimisel lingvistilist (mitte-kultuurilist) tõlget.

14. [---] some **Rosetta stone** that would explain the girls at last. (164)

[---] den **Rosetta-sten** der omsider kan forklare pigerne. (148)

[---] oma **Rosetta kivi** järele, mis annaks meile lõpuks tüdrukute suhtes selgust. (146)

Kui taani tõlkija kasutas neljal korral piiratud üldistamist ja nelja korral täielikku üldistamist, siis eesti tõlkija oli otsustanud kasutada enamasti vaid täielikku üldistamist.

15. Dick Jensen, chairman of the **Board of Trustees**, also attended. (156)

Dick Jensen, formand for **skolebestyrelsen**, var også til stede. (140)

Kohal oli ka Dick Jensen, **eestkostjate juhatuse** esimees. (139)

Harjumused

Ka harjumuste kategoorias kasutati kahe keele peale kokku kõige rohkem lingvistilist (mitte-kultuurilist) tõlget.

16. Shaft Tiggs, the **paperboy**, now lobbed papers against the door from ten feet away. (91)

Shaft Tiggs, **avisbudet**, slyngede avisen op til døren fra en afstand af over tre meter. (83)

Ajalehepoiss Shaft Tiggs loopis nüüd ajalehti kümne jala kauguselt vastu ust. (83)

Teise peamise meetodina kasutati naturaliseerimist. Kilogrammide ja temperatuuride olid siiski ainsad, mida mõlemad tõlkijad otsustasid Ameerika mõõtühikute süsteemist Euroopa süsteemi tõlkida. Ilmselt poleks 99 naela (või ka 83 kraadi) keskmisele eurooplasele suurt midagi öelnud.

17. Lux in a stiff paper gown stepping onto the scale (**99**), [---]. (150)
[---] Lux iført en stiv engangskittel stiger op på vægten (**45 kg**) [---]. (135)
[---] rabeledas paberist öösärgis Lux kaalule astub (**44,8**), [---]. (133)

Samal ajal oli siin tõlkijate vahel ka selge erinevus. Taani tõlkija eelistas pikkus- ja kiirusühikute tõlkimisel kasutada naturaliseerimist, eesti tõlkija aga lingvistilist (mitte-kultuurilist) tõlget. Kui taani tõlkija teisendas need Euroopa süsteemi, siis eesti tõlkija jättis need Ameerika süsteemi. Seda näitab hästi järgmine näide.

18. [---] moving at about **fifteen miles an hour**, [---]. (30)
[---] med omkring **tredive km/t**, [---]. (30)
[---] sõites umbes **15 miili tunnis**, [---]. (32)

4.3. Järeldused

Kõige rohkem kasutatud tõlkemeetod oli kahe keele peale kokku lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge, st tõlkes kasutati kõige sagedamini otsetõlget, nii et oli selgelt aru saada, et kultuurispetsiifiline element on omane just sellele lähtekultuurile. Kokku kasutati seda kahes tõlkes 163 korral, eesti keeles isegi rohkem kui taani keeles. Teine populaarne tõlkemeetod oli täielik üldistamine (139 korral) ning kolmanda koha saavutas kordamine (106 korral).

Kuna lingvistiline tõlge on sisuliselt otsetõlge ja kordamise puhul võetakse sõna sihtkeelde otse üle ning mõlemad kuuluvad säilitava tõlkemeetodi alla, saab öelda, et nii taani kui ka eesti keelde tõlkija eelistasid lähtekultuurist võimalikult palju säilitada. Täielik üldistamine kuulub asendamise alla, st kui tõlkija ei leia kultuurispetsiifilisele elemendile piisavalt tuttavlikku vastet, kasutab ta neutraalsemat vastet, näiteks

Convocation, mis oli taani keelde tõlgitud kui *den første skoledag* ja eesti keelde kui *aktusepäev*.

Tõlkemeetodid, mida ei kasutatud, olid ortograafiline adapteerimine, autonoomne loomine ja tekstiväline seletus. Esimest polnud romaani tõlkimisel selgelt vaja, kuna kasutati vaid ladina tähestikku. Kuigi ingliskeelses originaalis mainiti ka Kreekat, mis kasutab kreeka tähestikku, oli ka sel puhul kasutatud ladina tähestikku (näiteks *yiayia*, mis tähendab vanaema ja kreeka tähestikus kirjutatakse *γιαγιά*).

Kummaski tõlkes ei kasutatud ka autonoomset loomist, kus tõlkesse oleks lisatud kultuuriline vaste, mida lähtetekstis ei olnud. Aixelá sõnul kasutataksegi seda meetodit väga vähe.

Kolmas mittekasutatud meetod oli tekstiväline seletus, kuigi raamatus oli piisavalt selliseid kohti, mis oleksid vajanud näiteks joonealust märkust, kuna romaan läheb üpris süvitsi teistsugusesse kultuuri. Kuna tekstivälist seletust ei kasutatud kummaski tõlkes, võib arvata, et see oli põhimõtteline otsus. Lähtetekst on mõnevõrra minimalistlik, kultuurispetsiifilisi elemente tihti vaid nimetatakse, et lugejal endal saaks emotsioon tekkida, ja eelkõige on silmas peetud ameerika lugejat, kes saab ilma täpsustamata aru, kuidas mängitakse mängu *Kill the Man with the Ball* või missugune surnuaed on *V.F.W.* Seeläbi võisid ka tõlkijad eelistada jätta tekst sama minimalistlikuks kui lähtetekst. Samuti võis tekkida küsimus, et kui ühel leheküljel on 20 kultuurispetsiifilist elementi, mis vajaksid lähtekultuuriga vähemkursis lugejale seletamist, siis kus on piir? 20 joonealust märkust ühel A5 leheküljel oleks ilmselgelt liig, seega võisid tõlkijad otsustada lugemise ja tegevuse jälgimise lihtsamaks muutmise kasuks, kuna joonealused märkused võivad mõttelõnga kergesti katkestada.

Kui tekstivälist seletust ei kasutatud, võiks just kui eeldada, et tõlkijad eelistasid tekstisisest seletust. Samas ei vasta see eeldus tõele – seda meetodit kasutati mõlemas tõlkes kokku vaid 37 korral, kusjuures eesti keeles ligi kaks korda rohkem kui taani keeles (25 vs. 13). Nii oli *V.F.W graves* seletatud taani keeles lahti kui *gravsteder for krigsveteraner* ja eesti keeles *sõjaveteranide hauad*⁷. Tekstisisest seletust ei kasutatud

---

7 Nii taani- kui eestikeelne tõlge on ebatäpne. V.F.W tähendab *Veterans of Foreign Wars*, st mujal kui USA pinnal, vees või õhuruumis peetud sõdade veteranid.

tõlgetes samamoodi. Näiteks kui *an Ivy League college* on taani keeles lahti seletatud kui *de gamle østkystuniversiteter* (eesti k vanad idakalda ülikoolid), siis eesti keelde oli jäetud *Ivy League'i ülikool*. Kui *the Little League* oli taani keelde tõlgitud kui *Ungdomsdivisionen* (eesti k noorteliiga), siis eesti keeles oli lisatud täpsustus *laste pesapalliliiga*. Siinkohal otsustasid tõlkijad ilmselt ise, mida oleks vaja lugejale seletada ja mida mitte, kuna ei ole alust arvata, et üle ilma tuntud Ivy League'i ülikoolid oleksid taanlasele tundmatumad kui eestlasele.

Kui vaadata kahte sihtkeelt kokku, siis suurt erinevust tõlkemeetodite vahel ei olnud, st ei saa öelda, et ühes tõlkes oleks ülekaalukalt eelistatud üht meetodit, samas kui teises tõlkes ei kasutatud seda peaaegu üldse. Taani keelde tõlkija eelistas rohkem kordamist, piiratud üldistamist ja naturaliseerimist, samas kui eesti keelde tõlkija kasutas rohkem lingvistilist (mitte-kultuurilist) tõlget, tekstisisest seletust ja täielikku üldistamist.

Kui vaadata sihtkeeli eraldi, siis oli üks suur erinevus harjumuste kategooria tõlkimine. Taani tõlkija oli otsustanud kasutada naturaliseerimist, st ta teisendas Ameerika pikkus- ja kiirusühikud Euroopa süsteemi. Eesti tõlkija oli siin jäänud lingvistilise (mitte-kultuurilise) tõlke juurde, jättes ka tõlkesse Ameerika mõõtühikud, näiteks 15 miili tunnis ja 50 jalga. Siinkohal võib meenutada Peter Newmarki sõnu: tõlkija peab alati hindama, kui oluline teatud kultuuriline element on: kas see annab tekstile midagi juurde või võib selle asendada millegi tuntumaga? (Newmark 1988: 97) Eesti tõlkija leidis, et mõõtühikud on USA kultuurile nii iseloomulikud, et neid pole vaja teisendada. Taani tõlkija jäi aga vastupidisele seisukohale. Tundub, et siin oli tegu tõlkija isikliku eelistusega. Eesti keelde tõlkija eelistas säilitada võõrapärasust, taani keelde tõlkija otsustas aga mõõtühikud Euroopa süsteemi teisendada, ilma et tõlkemeetodi valiku taga oleks suuremat loogikat.

Võrdlemisi suuri erinevusi oli ka materiaalse ja sotsiaalse kultuuri tõlkimisel. Kui eesti tõlkija eelistas materiaalse kultuuri tõlkimisel tekstisisest seletust (vt näide 19), siis taani tõlkija eelistas piiratud üldistamist ja naturaliseerimist (näide 20).

19. Mounds bars (157)

Yankiebars (141)

Mounds'i šokolaad (140)

20. Lucy found seven pairs of underpants, each dyed black with **Rit**. (37)

I overste skrivebordskuffe fandt Lucy syv par trusser, alle farvet sorte med **Dylon**. (36)

Kummuti ülemisest sahtlist leidis Lucy seitse paari alusprikse, mis kõik olid **riidevärviga** mustaks värvitud. (38)

Sotsiaalse kultuuri tõlkimisel eelistas taani tõlkija täielikku üldistamist, samas kui eesti tõlkija eelistas lingvistilist (mitte-kultuurilist) tõlget.

21. Ms. Perl's **Wegee-like** arrival [---]. (178)

Ms Perls næsten **magiske** opdukken [---]. (159)

preili Perli **Weegee-stiilis** saabumise [---]. (157)

Tõlkemeetodite valik ei ole nende kahe tõlke puhul keeleliselt seletatavad, kuid neid saab siiski seletada kultuuriliselt. Kui vaadata tõlkeid üheskoos, eelistasid tõlkijad võõrapärasuse pigem säilitada, ilmselt selleks, et rõhutada just lähtekultuurile iseloomulikke elemente. Samal ajal olid kahes tõlkes esinevad erinevused tõlkemeetodite valikul puhtalt tõlkija isiklik eelistus, sest ei ole ühtegi lihtsat põhjust, miks taani keelde tõlkija otsustas näiteks USA kiirus- ja pikkusühikud Euroopa süsteemi teisendada, eesti keelde tõlkija aga mitte.

4.4 Kultuuri mõistmise olulisusest tõlkimisel

Analüüsi käigus tuli mõnel korral ka ette olukord, kus avastasin, et tegu võib olla tõlkeveega. Selle teose puhul oli üks neist *twist-ties*, mis on põhimõtteliselt traat, millega saab muu hulgas kotte kinni siduda. Taani keelde oli see tõlgitud õigesti kui *poselukkere* (eesti k kotisulgurid), samas kui eestikeelses tõlkes olid *kummiga lipsud*. Kuigi see ei olnud raamatu sisu seisukohalt otsustava tähtsusega, jäi see siiski silma, sest kotisulgurid oleksid selles kontekstis olnud siiski loogilisem kui kummiga lipsud.

22. He filled trash bags with potholders, old coupons, heaps of accumulated **twisties**, superseded keys.

Han fyldte skraldeposer med grydelapper, gamle rabatkuponer, bunker af sammensparede **poselukkere**, nøgler til udskiftede låse.

Ta täitis prügikotid potialuste, vanade kupongide, tohutu hulga **kummiga lipsude** ja kasutute võtmetega.

Vigu esines ka mõõtühikute teisendamisel. 20 jalga on 6,09 meetrit, kuid taanikeelses tõlkes oli sellest saanud kahel korral 7 meetrit ning eestikeelses tõlkes korra „kolmemetreine”.

23. In the picture, you can't tell that the tree ends starkly **twenty feet** above their inclined heads.

Det fremgår på ingen måde af billedet, at træet er kappet af **syv meter** over deres bøjede hoveder.

Pildil pole aru saada, et puu on **20 jala** kõrgusel nende kummargil peade kohal järsult maha lõigatud.

Kolmas selline viga esines eesti keeles *snail darter*'i tõlkimisel. *Snail darter* on ainult USA-s elutsev kala, keda leiab Ida-Tennessee mageveest. Taani keelde oli see tõlgitud kui *sneglespisende aborre*, eesti keelde aga kui *vesikiillane*.

24. Save the **snail darter**. (240)

Red den **sneglespisende aborre**. (213)

Päästke **vesikiillane**. (209)

Teooriaosas kirjutasin muu hulgas kultuurišokist, mida Rein Raud defineerib kui „kogemus, mis tekib, kui meie harjunud kultuuripraktikad teistsugustes keskkonnas ei toimi ning meilt eeldatakse ümbruse mõtestamisel teistsugust kompetentsi” (Raud 2013: 17–18). Ma rõhutaksin siinkohal sõna kompetents – sest seda just võõra kultuuri tõlkimisel tõlkijalt tavaliselt ka eeldatakse. Tõlkija peab leidma lahenduse, kuidas võõras kultuur parimal viisil lugejani tuua, olgu selleks siis kas lähtekultuuri säilitamine või selle asendamine.

Samuti on Peeter Torop kirjutanud, et tõlge on kultuurinähtus ja kõik tõlkesse puutuv on kultuuriga seotud (Torop 2011: 13) ning keelte, kultuuride ja ühiskondade piiril töötavad tõlkijad. Tõlkija peab tundma, või vähemalt suutma endale selgeks teha, võõrast kultuuri ja sellele omaseid mõisteid ning saama aru kahe kultuuri erinevustest – tõlkimisel ju kohtuvad kaks kultuuri ja tõlge on omamoodi dialoog lähte- ja sihtkultuuri vahel.

Eelpool toodud näited toovad välja, kui oluline on lähtekultuuri tundmine ja selle mõistmine. Isegi kõige lihtsamana näiv mõiste võib olla keerulisema (kultuurilise) taustaga. Esimeses näites tühjendas koristaja prügikotti suvaliselt sahtlitesse kogutud tühjatähja, nagu postiga saabunud kupongid, võtmed, mida enam ei kasutata, aga mida võib kunagi taas vaja minna – ehk asjad, mis sageli pannakse silma alt esimesse vabasse kohta ära, milleks sageli on näiteks esikukapi sahtel. Kui loogiline on selles kontekstis kummiga lipsud? Kas mehed hoiavad oma lipse muu tühjatähjaga kuskil suvalises sahtlis? Kotisulgur tundub siinkohal siiski parema tõlkevastena.

Mõõtühikute puhul saab samuti küsida, kui oluline on, kas tegu oli kuue- või seitsmemeetrise puuga. Meeter on aga võrdlemisi pikk ühik ja võib väga palju määrata. Inglise keeles tähistab 20 jalga tavalist kahekorruselist maja – ühe korruse kõrguseks on üldiselt 10 jalga ehk kolm meetrit. Ka Euroopas, sealhulgas Taanis, loetakse ühe korruse kõrguseks keskmiselt 2,5 kuni 3 meetrit. Romaanis oli mõeldud seda, et paljud haiged puud kärbiti ära maja kõrguselt. Seda arusaamatum tundub, kust sattus tõlkesse 7 meetrit – kas see oli arvutusviga või tõlkija mittemõistmine? Sest taani keeles ei ole 7 meetril nii erilist tähendust, mis võiks selle vaste kasutamist põhjendada.

Snail darter'i tõlkimine vajanuks ajaloolist konteksti. 1970. aastail plaaniti Little Tennessee jõe ehitada tamm, kuid Tennessee ülikooli bioloog David Etnier avastas, et jões elab ohus olev kala *snail darter* ning tammi ehitamine oleks tema elukoha täielikult hävitanud, tappes seeläbi ka kalaliigi. Loodusekaitsjad korraldasid *snail darter*'i kaitseks kampaaniad üle riigi ning asi jõudis isegi ülemkohtusse. Sellele oli viidatud ka raamatus – üks tänaval elanud isa süüdistas liberaalset meediat selliste kampaaniate levitamises ja reklaamimises, pidades neid kampaaniaid mõistusevastaseks – kas saab ühiskonna üldise huvi asemel olla midagi absurdsemat kui ühe kalaliigi kaitsmine?

Taanikeelne tõlge *sneglespisende aborre* on põhimõtteliselt tõlkija omalooming – tigutoiduline heeringas. Samas kasutas ta täielikku üldistamist ja kasutas kohaliku Taani vetes elava kala analoogi. Eestikeelne tõlge – *vesikiillane* – on ilmselge tõlkeviga. Võib oletada, et tõlkija lähtus sõnast *darter*, mida saab eesti keelde muu hulgas tõlkida kiiliks. *Common darter* on eesti keeles näiteks ranna-loigukiil.

Kui eelmised näited sisu kohalt võib-olla kõige olulisemad ei olnudki, siis *snail darter*'i puhul oli kontekst väga oluline. Liberaalset meediat süüdistanud isa tõi selle näiteks, kuidas ajalehed kirjutasid muu hulgas Lisbonite tüdrukute enesetapust, just kui neid oleks pidanud samamoodi päästma kui Little Tennessee jõe kalu („Save the Lisbon girls. Save the snail darter. Bullshit!” (Eugenides 2021: 240)). Tema pidas seda mõttetuks, näidates oma suhtumist ka Lisboni peretragöödia kohta. Siinkohal oleksid tõlkijad võinud kasutada joonealust märkust, et näidata kas või seda, et meedia pidas Lisboni tüdrukuid sama haruldaseks ja päästmist väärseks.

5. Kokkuvõte

Minu magistritöö eesmärk oli vaadata, kuidas on Jeffrey Eugenidese romaani „The Virgin Suicides” kultuurispetsiifilised elemendid tõlgitud taani ja eesti keelde.

Kultuuri mõtestamisel lähtusin Rein Raua definitsioonist: „Inimese elukeskkonda tähenduslikuks muutvate representatsioonide, tekstide ja praktikate lõdvalt seondatud kogum” (Raud 2013: 24). Kultuurispetsiifilised elemendid defineerisin Terje Looguse järgi kui „lähtekultuurile iseloomulikud esemed või nähtused, mida võrreldavas kultuuris ei eksisteeri” (Loogus 2011: 100). Romanist „The Virgin Suicides” leidsin kokku 267 kultuurispetsiifilist elementi, mille jagasin viide kategooriasse Peter Newmarki loetelu järgi: loodus, materiaalsed esemed, sotsiaalne kultuur, asutused ja usk ning harjumused. Nende tõlkemeetodite analüüsimiseks kasutasin Javier Franco Aixelá teooriat, kes jagas tõlkemeetodit esmalt kaheks – säilitamine ja asendamine – ning seejärel veel mitmeks alamkategooriaks.

Minu kolm uurimisküsimust olid:

1. Kuidas on taani- ja eestikeelses tõlkes lahendatud kultuurispetsiifiliste nähtuste tõlkimine?
2. Milliseid tõlkestrateegiaid on kahes tõlkes kasutatud? Kas Javier Franco Aixelá loetelu on ammendav?
3. Kas on silmanähtavaid erinevusi eesti- ja taanikeelsetes tõlgetes? Kas need on keeleliselt ja või kultuuriliselt seletatavad?

Tõlgete analüüsimise käigus selgus, et kõige populaarsemad tõlkemeetodid olid lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge (mõlemas keeles kokku 163 korral), täielik üldistamine (139 korral) ning kordamine (106 korral). Kuna lingvistiline tõlge on sisuliselt otsetõlge ja kordamise puhul võetakse sõna sihtkeelde otse üle ning mõlemad kuuluvad säilitava tõlkemeetodi alla, saab öelda, et nii taani kui ka eesti keelde tõlkija eelistasid lähtekultuurist võimalikult palju säilitada. Täielik üldistamine kuulub asendamise alla, st kui tõlkija ei leia kultuurispetsiifilisele elemendile piisavalt

tuttavlikku vastet, kasutab ta neutraalsemat vastet, näiteks *Convocation*, mis oli taani keelde tõlgitud kui *den første skoledag* ja eesti keelde kui *aktusepäev*.

Tõlkemeetodid, mida ei kasutatud, olid ortograafiline adapteerimine, autonoomne loomine ja tekstiväline seletus. Esimest polnud romaani tõlkimisel selgelt vaja, kuna kasutati vaid ladina tähestikku. Ka autonoomsele loomisele polnud loomulikku kohta, kus võinuks seda kasutada, ega ka vajadust selle järele. Tekstivälist seletust ei kasutatud ilmselt sellepärast, et lähtetekst oli üpris minimalistlik, samuti oleks siis tekkinud küsimus, kus on tekstivälise seletuse piir – kui ühel leheküljel on 20 kultuurispetsiifilist elementi, mis teoorias vajaksid seletamist, siis need märkused joone alla ei mahuks.

Kui vaadata taani- ja eestikeelset tõlget eraldi, siis teatud erinevusi tõlkemeetodite vahel oli. Kõige suurem selline erinevus oli Ameerika pikkus- ja kiirusühikute tõlkimine. Taani tõlkija eelistas need Euroopa süsteemi teisendada, st näiteks 15 miilist tundi sai 30 kilomeetrit tunnis. Eesti tõlkija jäi siinkohal Ameerika süsteemi juurde, jättes tõlkesse ka 15 miili tunnis. Siinkohal oli tegu selgelt tõlkija isikliku eelistusega.

Üks mu uurimisküsimusi oli ka, kas Javier Franco Aixelá tõlkemeetodite loetelu on ammendav. Võin öelda, et see pigem oli ammendav, kuigi oli ka hetki, kus oli raske otsustada, millist tõlkemeetodit kasutatud on. Näitena võib tuua pesukaru – ingliskeelne *raccoon* tuleb indiaanikeelest (loom, kes end esijäsemetega/„kätega” kratsib), samas kui taanikeelne *vaskebjørn* ja ka eestikeelne *pesukaru* tulevad saksa keelest (sks k *der Waschbär*; loom, kes end esijäsemetega peseb).

Kuna kultuuri ja kultuurispetsiifiliste elementide tõlkimist on uuritud ainult umbes 30 aastat, on uurimispõld endiselt äärmiselt lai. Minu magistritöö keskendus vaid ühe ingliskeelse romaani taani- ja eestikeelsele tõlkele, kuid sarnaseid analüüse saaks teha veel väga paljude teoste kohta, ka teises suunas, st kuidas on eesti kultuuri tõlgitud teistesse keeltesse⁸.

---

8 Selliseid töid on Tartu ülikoolis juba ka tehtud, näiteks kaitses Mailiis Taal 2021. aastal tõlkeõpetuse osakonnas oma magistritööd „Fraseologismide tõlkimine Andrus Kiviräha romaani „Mees, kes teadis ussisõnu“ näitel”, kus ta uuris fraseologismide tõlkimist inglise ja saksa keelde.

Kasutatud kirjandus

Aixelá, Javier Franco 1996. Culture-specific Items in Translation. – Román Álvarez ja M. Carmen-África Vidal. Topics in Translation 8: Translation, Power, Subversion. Clevedon/Philadelphia/Adelaide: Multilingual matters, lk 52–78.

Eesti keele seletav sõnaraamat, 2009, <https://www.eki.ee/dict/ekss/> (26.10.2022)

Encyclopaedia Britannica, <https://www.britannica.com/biography/Jeffrey-Eugenides> (18.05.2023)

Eugenides, Jeffrey 2021. The Virgin Suicides. Collins Modern Classics, Fourth Estate Ltd, London.

Eugenides, Jeffrey 1994. Jomfruselvörderne. Poul Lange, Taani.

Eugenides, Jeffrey 2005. Süütud enesetaapud. Pegasus, Tallinn.s

Kroeber, Alfred & Kluckhohn, Clyde 1952. Culture: a critical review of concepts and definitions, Peabody Museum, Cambridge, MA.

Loogus, Terje 2011. Teksti kultuuriline võõrasus kui tõlkeprobleem. – Elin Sütiste ja Silvi Salupere. Acta Semiotica Estica VIII. Tartu Ülikooli Kirjastus, Tartu, lk 91–106, http://www.semiootika.ee/acta/wp-content/uploads/2017/02/Acta_VIII.pdf (26.10.2022)

Newmark, Peter 1988: A Textbook of Translation, Shanghai Foreign Language Education Press, Shanghai, [http://ilts.ir/Content/ilts.ir/Page/142/ContentImage/A%20Textbook%20of%20Translation%20by%20Peter%20Newmark%20\(1\).pdf](http://ilts.ir/Content/ilts.ir/Page/142/ContentImage/A%20Textbook%20of%20Translation%20by%20Peter%20Newmark%20(1).pdf) (26.10.2022)

Raud, Rein 2013: Mis on kultuur? Sissejuhatus kultuuriteooriasse, Tallinna Ülikooli Kirjastus, Tallinn.

Torop, Peeter 2011: Tõlge ja kultuur, Tartu Ülikooli Kirjastus, Tallinn–Tartu.

Summary

„How to translate culture? Translating the culture-specific items of Jeffrey Eugenides’ novel „The Virgin Suicides” to Danish and Estonian”

Translating culture and culture-specific items is a rather young research field in translation studies, emerging first in the 1990s after the cultural turn. In my master thesis I researched, how are culture-specific items translated from English to Danish and Estonian in the translations of Jeffrey Eugenides’ novel „The Virgin Suicides”.

To define ‘culture-specific item’, I used Terje Loogus’ definition that says that they are something that are characteristic for the source culture, but do not exist in the same or similar way in the target culture (Loogus 2011: 100). I found 267 of such items in „The Virgin Suicides”, which I first divided into five categories after Peter Newmark: ecology; material culture; social culture; organisations, customs, activities, procedures, concepts; and gestures and habits. Then I used Javier Franco Aixelá’s list of translation methods – conservation and substitution – to find out, which method was used the most.

It turned out that the most popular translation method was linguistic (non-cultural) translation (used 163 times), absolute universalization (139 times) and repetition. Linguistic (non-cultural) translation and repetition are a part of the conservation translation method, so it can be said that the Danish and Estonian translators decided to keep the culture as foreign as possible. Absolute universalization belongs to the substitution method and is used, when the translator does not find a good match and they choose a neutral reference.

My master thesis focused on one novel in English and translations into two other languages, but this topic could be researched even further. For example, it would be interesting to look at, how Estonian literature (and hence also culture) is translated into foreign languages.

Lisad

Lisa 1:

kultuurispetsiifilised elemendid

ENG	lk	DK	lk	EST	lk
I peatükk					
Mrs. Lisbon	2	Mrs Lisbon	5	proua Lisbon	7
Mr. Lisbon	2	Mr Lisbon	5	härä Lisbon	7
picture of Virgin Mary	2	Jomfru Maria	6	neitsi Maarja	8
Fish-fly	2	fiskeflu	6	ühepäevik(ud)	8
a Thunderbird	2	en Thunderbird	6	Thunderbirdi auto	8
eighty-three degrees out	3	28 grader	7	28 kraadi	9
Wyatt Earp mustache	3	Wyatt Earp-overskregget	7	Wyatt Earpi vuntsidega	9
„Sheriff”	3	„Sheriffen”	7	Šerif	9
croquet wicket	4	en krocketbue	7	krocketivärv	9
Parks Department	5	Parkstyrelsen	8	parkide järelevalve	10
stepping out to snatchup the dewymilk cartons	6	de duggede malkekartoner	9	piimapakid	11
paneled stationwagon	6	panelbekladte stationcar	9	tahveldatud universaalauto	11
said grace	7	bad sin bordbøn	10	ütles palve	12
a crucifix	7	et krucifiks	10	krutsifiks	12
Tampax	8	en Tampax	11	Tampax	12
laurel trees	9	laurbrerbuske	12	loorberipuud	14
baseball	9	baseball	12	pesapall	14
As in Lourdes and Fatima	12	Som i Lourdes og Fatima	14	Lourdes'i ja Fatima	16
Junior League Flower Show	12	Ungdomsligaens Blomsterudstilling	15	noorte lillenäitus	17
the Little League	12	Ungdomsdivisionen	15	laste pesapalliliiga	17
a Bundt cake	15	en plumkage	17	vormikook	19
the sun room	15	verandastuen	18	veranda	19
daredevil pancakes	16	at vende pandekagerne i luften	18	pannkooke õhus ringi visates	20
the Holy Mother	17	den Hellige Moder	19	jumal	21
Dingo boots	17	cowboystøvlerne	19	kaubisaapad	21
playing catch	20	legede tagfat	21	kulli mängima	23
rock and roll	20	rock'nroll	21	rokkmuusika	23
Magic Marker	21	neonpen	23	viltpliiats	24
metal numbers nailed to the trees	22	gadenumre af metal	23	metallist majanumbrid	24
six-foot submarine sandwiches	22	gigantiske landgangsbrød	23	hiigelsuuri võileibu	24
bronzed baby shoes	22	bronzerede babystøvler	23	pronksi valatud titepapusid	25

ENG	lk	DK	lk	EST	lk
stark colonial furniture	22	asketiske kolonitidsmøbler	24	kohmakas koloniaalstiilis mööbel	25
Pilgrims plucking a turkey	22	pilgrimme, der plukker en kalkun	24	puritaanid kalkunit kitkuvad	25
La-Z-Boy	23	hvilestol	24	lamamistool	25
punch bowl	23	punchbowlen	24	boolikauss	25
Scotch tape	24	klæbestrimmel	25	kleeplint	26
beer kegs	24	ølankre	25	õlletünnid	26
Bermuda shorts	25	Bermudashorts	26	põlvpüksid	27
Oh, the monkeys have no tails in Sambo Wango	26	Åh, i Sambo Wongo har aber ingen haler,	26	Pärdikud on sabata Sambo Wangos,	28
II peatükk					
Book of Hours	29	en tidebog	29	päevaraamat	31
Bubblegum angels	29	tyggegummiengle	29	roosad inglised	31
Candyland ladders	29	slikstokke	29	mustrid	31
Oldsmobile	30	Oldsmobile	29	Oldsmobile	32
Sprinkler system	30	sprinkleranlægget	30	vihmutisüsteem	32
fifteen miles an hour	30	tredive km/t	30	15 miili tunnis	32
pinups	32	fadre med starletter på skabsdøren	31	seksikate kaunitaride piltidega isad	33
K rations	32	minimumsrationer	31	toidunormid	33
the Second Coming	33	Kristi Genkomst	32	Kristuse teine tulemine	34
V.F.W. graves	35	gravsteder for krigsveteraner	34	sõjaveteranide hauad	36
eighty-six pounds	36	fyrre kilo	34	86-naelane	36
mulberry tree	37	morbærtræ	36	moorputk	38
polio sugar cubes	37	poliosukkerknalder	36	lastehalvatuse vastu mõeldud suhkrutükid	38
dyed black with Rit	37	Dylon	36	riidevärv	38
cup of Ivory Liquid	37	hvidtecreme	36	Ivory Liquid nõudepesuvahend	38
creamed corn	39	stuvet majs	37	maisipüree	39
Clorox	39	klorin	38	valgendaja	40
the commercial of the weeping Indian paddling his canoe along a polluted stream	40	den gradende indianer, der padler sin kano ned ad det forurenede vandløb	39	reklaam nutvast indiaanlasest, kes oma kanuuga mööda reostunud oja soidab	41
the Military-Industrial complex	41	det forsvarsindustrielle komplot	39	sõjaväetööstuskompleks	41
Penney's	43	Penney's	41	Penney'si kaubamaja	43
an Ivy League college	43	de gamle østkystuniversiteter.	41	Ivy League'i ülikool	43
III peatükk					

ENG	lk	DK	lk	EST	lk
FTD	45	Floragrammer	43	FTD kuller	45
the Waspier types	45	det bedre selskab	43	paremast perekonnast	45
the bullpen	46	reservebænken	44	mängijate istumiskohtadest	46
the second inning	46	anden halvleg	44	teine vahetus	46
double-play ball	47	Forsvaret er på plads	44	topeltlöök	46
through Eastland	49	Eastland	47	Eastland	48
hot dogs	49	hot dogs	47	<i>hot dog'id</i>	49
outside Hudson's	49	uden for Hudson's	47	Hudson'si ees	49
Metro Beach	50	Metro Beach	47	Metro rand	49
Sunday Mass	50	messen	47	pühapäevasel missal	49
orange Kool-Aid	51	orangeade	48	apelsinimaitseteline Kool-Aid	50
Bronco	51	Bronco	48	Bronco	50
state-fair	52	præmierede	49	osariigi näitusele jõudnud	51
ten feet	54	et par meter	51	kümme jalga	52
a box of Kraft Macaroni & Cheese	54	Kraft Macaroni & Ost	51	Kraft Macaroni & Cheese	53
votive candles	55	offerlys	52	mälestusküünlad	53
Good Humor truck	55	Humørbussen	52	Good Humori veoauto	54
M&M's	56	M&M'er	52	M&M-e	54
in a Ziploc bag	57	plasticpose	53	suletav kilekott	55
until Convocation	60	den første skoledag	56	aktusepäev	57
Scotch tape	62	klæbestrimmel	58	kleeplint	59
the rosary	62	rosenkransen	58	roosikrants	60
the First Lady	63	præsidentfruen	58	esimene leedi	60
locker	63	skabet	59	kapp	60
the detention	63	detention	59	järeltund	60
Top-Siders	64	basketstøvler	59	ketsid	60
prom	64	skolefest	60	pidu	61
study halls	64	selvstudietimer	60	õppetund	61
equatorial breezes	66	ækvatorhede briser	61	ekvatoriaalne tuulehoog	62
the detoxification ranch	66	afvænningsranch	61	võõrutusfarm	62
the palmy Montezuma throne	66	palmeomviftet Montezumatrone	61	Montezuma trooni meenutaval toolil	63
the puka-shell necklace	67	kæde af pukaskaller	62	puka-karbist kaelakee	63
Western outfits	67	westernudstyr	62	vesternistiilis komplektid	63
Speedoes	67	trikot	62	ujumispüksid	63
a pasha	69	en pasha	64	paša	65
Rice Krispie treats	69	Rice Krispies	64	Rice Krispie	65
Asti Spumante bottles	69	Asti Spumante	64	Asti Spumante	65
Krishna	70	Krishna	65	Krišnad	66

ENG	lk	DK	lk	EST	lk
study hall	71	selvstudium	66	vaba õppetund	67
Trans Am	72	Trans Am	66	Trans Am	67
"Boots and Saddle" air freshener	72	"Boots and Saddle" lufffrisker	67	õhuvärskendaja „Saapad ja sadul”	68
aviator sunglasses	73	pilotsolbrillerne	67	lenduriprillid	68
flood pants	73	plusfours	68	lehvivad püksid	69
the cosmic Om	74	det kosmiske Om	68	kosmiline OM	69
eight-track	75	ottespor	70	makk	71
a snifter of Sambuca	77	en sjat Sambuca	71	Sambuca naps	72
assembly	77	fællestime	71	üldkoosolek	72
the hookah pipe	77	vandpibe	71	vesipiip	72
an inch	78	et par centimeter	72	üks toll	73
a Western getup	80	cowboyudstyret	74	vesternlik kostüüm	74
TV Guide	80	tv-guiden	74	teleleht	75
the field house	84	skuret på sportsbanen	77	staadioni kuur	78
Old World	85	romantiske forfald	78	Vana maailm	78
the milkman	85	mælkemanden	78	piimamees	79
Louisville Slugger	85	Louisville superbat	78	Louisville Sluggeri kurikas	79
a Kroger's truck	85	Krogers varevogn	79	Kroger'si auto	79
shopping list	86				
four feet	86	en meter	79	neli jalga	80
the Hump	87	Himalaya	80	Himaalaja	80
Pontiac	90	Pontiac	83	Pontiac	83
the paperboy	91	avisbudet	83	ajalehepoiss	83
The AstroTurf welcome mat	91	velkomstmåtten	83	AstroTurf'i uksematt	84
a foot	91	et godt stykke	83	peajagu	84
a few inches	91	en anelse mere	84	paar tolli	84
debutante parties	92	debutantballer	84	elluastujate ballid	84
shopping on Kercheval	95	i Kercheval	87	Kercheval	87
The Village	95	The Village	87	meie linnaosa	87
fifty feet	96	femten meter	88	50 jalga	88
a Head Start program	99	uddannelsesprojekt	90	„Hea alguse” projekt	91
homeroom	100	klasseværelser	91	koduklass	91
reverend	100	pastor	92	reverend	92
cynoches	104	cyripedier	95	kuldkingad	95
masdevallias	105	maxillaria	95	masdevailiad	95
the Kennedys	108	Kennedy-familien	98	Kennedyd	98
Homecoming	109	skoleballet	99	vilistlaste ball	98
a candy apple	109	et karamelæble	99	suhkurdatud õun	99

ENG	lk	DK	lk	EST	lk
offensive tackle	110	i angrebet	100	ründav kaitsja	99
twenty yards	110	hver tyve meter	100	20-jardised	100
Cadillac	110	Cadillac	101	Cadillac	100
the Amish	112	Amishfolket	102	amishid	101
chakras	116	chakraer	105	tšakrad	105
the corsages	117	brystbuketter	106	korsaažid	106
the UAW	119	Bilarbejdernes Fagforbund	108	UAW	107
"Mr. Belvedere strikes again," said Therese, referring to the president of the home-improvement company in his late-night commercial.	119	midnatsreklamen med chefen for boligforbedringsfirmaet	108	kodukaunistamise firma presidendile	107
National Guardsmen	119	hjemmeværnet	108	Rahvuskaardivägi	108
a Cosmo	120	Cosmo	109	Cosmo	108
cornucopias	121	overflødhedshorn	110	küllusesarved	109
a Kleenex	123	en kleenex	112	salvrätik	111
Dean of Students	124	studenterformanden	112	kes töötas kooli kantseleis	111
Homecoming King and Queen	124	skoleballets Konge og Dronning	112	peo kuningas ja kuninganna	111
Peach schnapps	124	ferskensnaps	113	virsikunaps	112
ChapStick	126	læbepomade	114	hügieeniline huulepulk	113
six-pack	130	seks øl	118	kuuspakk	116
the Motown	131	Motown	119	Motown	117
the Twelve Steps	132	de Tolv Trin	120	Kaksteist Sammu	118
Cross-body block	133	Personlig tackling	121	Täispikkuses blokk	119
the fifty, the forty, end zone	133	halvtreds-stregen, så fyrre, og ind i afslutningsfeltet	121	viiekümne jardi joonest, neljakümne jardi joonest ja siis finišijoonest	119
the Little Club, the Yacht Club, the Hunt Club	134	Den Lille Klub, Yachtklubben, Jagtklubben	121	laste klubist, purjetajate klubist, jahimeeste klubist	120
Thanksgiving	134	Allehelgen	121	<i>halloween</i>	120
IV peatükk					
church sermon	138	prædiken	125	jutlus	124
a grape pop	139	en grape-sodavand	125	viinamarjalimps	124
Mr. Z, the party store	139	Mr Z, døgnkiosken	125	Mr Z pood	124
raccoons	140	vaskebjørne	126	pesukarud	125
fast food restaurants	140	cafeteria	127	kiirtoidurestoran	126
a Hundson's Bay blanket	141	et stort stribet uldtæppe	127	villatekk	126
Creation's glory	143	Skabningens pragt	129	jumala hiilgus	128
a Reader's Digest	145	Det Bedste	131	Reader's Digest	130
ginger ale	146	ginger ale	131	ingverijook	130
Planned Parenthood	149	Klinikken for Familieplanlægning,	134	pereplaneerimiskliinik	133

ENG	lk	DK	lk	EST	lk
onto the scale (99)	150	45 kg	135	44,8	133
temperature 98,7	150	37*	135	37	133
Lemmings	152	Lemminger	137	Lemmingid	135
Family Circle	154	Familiebladet	139	Family Circle	137
the Board of Trustees	156	formand for skolebestyrelsen	140	eestkostjate juhatus	139
the Rose Bowl	156	Rose Bowl-turneringen	141	Rose Bowl	139
a U. of M.	156	University of Michigan	141	Michigani ülikool	139
Mounds bars	157	Yankiebars	141	Mound'si šokolaad	140
orange push-ups	157	orange skub-op-slikpinde	141	apelsinijäätis	140
rainbow-colored Kool-Pops	157	sodavandsis i alle regnbuens farver	141	vikerkaaretoonides Kool-Pops'id	140
Kroger's	158	Kroger's	142	Kroger's	140
the rec room	158	det hobbyrum	142	puhketuba	140
„Dutch wife”	159	Trøster	142	kumminaine	141
the Virgin	159	Jomfru Maria	143	neitsi Maarja	141
Kill the Man with the Ball	161	spillede stikbold	144	rahvastepall	142
twenty foot	162	7 m	145	kolmemeetrine	143
Scott-Shruptine	164	Scott-Shruptine	147	Scott-Shruptine	145
papaya	164	papayagylden	147	papaia	145
Rosetta stone	164	den Rosetta-sten	148	Rosetta kivi	146
Foosball	166	fodbold	149	lauajalgpall	147
Technicolor	166	technicolor	149	värviline	147
a Popsicle stick	166	en træpind	150	jäätisepulk	147
Gethsemane	166	Gethsemane Have	150	Ketseman	148
Train to Istanbul	167	Orientekspresen	150	„Istanbuli rong”	148
Lincoln	167	bil	150	Lincoln	148
Epsom salts	168	badesalt	151	mõrusool(avann)	149
Salvation Army	170	Frelsens Hær	153	Päästarmee	150
Black Mass	170	Sorte Messer	153	Must Missa	151
Two-by-fours	173	lægter	155	küttepuud	153
bumper pool	174	Bumper Pool	156	piljard	154
aritex	177	Aritex	159	Aritex	157
Weegee-like	178	magisk	159	Weegee-stiilis	157
twenty feet	178	syv meter	160	20 jala kõrgusel	157
the cheerleaders	179	pigerne fra heppekoret	161	kisakoor	158
the outfield	179	i marken	161	väljaku kaugem serv	159
a spinkler	180	sprinkleren	161	vihmuti	159
Jacobsen's	180	Jacobsens	162	Jacobsen	159

ENG	lk	DK	lk	EST	lk
go-go purse	181	vinyltaske	163	vinüülist rahakott	160
555-MARY	183	555-MARY	164	555-MARY	161
the Holy Mother	183	den Hellige Moder	164	püha ema	162
Chinese lantern	184	kinesiske lygte	165	hiina latern	162
Sears	184	Sears	165	Sears	162
Apollo 11 lamp	184	Apollo 11-lampe	165	Apollo 11 lamp	162
the Grotto	185	krypten	166	grott	163
S.O.S.	186	SOS	166	SOS-signaal	164
fireflies	186	en ildflue	167	jaanimardiklased	164
the purple Flair	186	neonpen	167	vildikas	164
the Tooth Fairy	187	tandfeen	167	hambahaldjas	165
Sloppy-joe	187	chili-blanding	168	vürtsikas valmiskaste	165
intact listing	187	nummeret	168	andmed	165
the Muzak of malls	191	forretningscentrenes musak	172	muzakit mängivad kaubanduskeskused	169
„The Great Escape”	194	Den Store Flugt	173	film „The Great Escape”	171
homerun	197	spillere, der kom banen rundt	176	kodujooks	174
Boone’s Farm strawberry wine	198	Boons Farm Jordbærvin	177	Boone's Farm'i maasikavein	175
ten feet	199	tre meter	178	kümme jalga	176
mosquitoes	200	myg	179	sääsed	176
Cougar	200	Cougar	179	Cougar	176
a beanbag chair	201	en sækkestol	179	Kott-tool	177
a station wagon	205	en stationcar	183	universaalauto	180
a stick	205	ratgear	183	käigukang	180
the Pilgrims	207	Pilgrimmene	185	puritaanid	182
punch	208	skorpe	186	punš	183
saddle shoes	209	snøresko	187	pruuni-valgekirjud kingad	184
a pinata	209	en festkotillon	187	<i>pinata</i>	184
confirmation stockings	209	konfirmationsstrømper	187	leerisukad	184
two feet	210	en meter	188	kaks jalga	185
V peatükk					
charm bracelet	213	ringlende armbånd	190	õnnetoovad käeketid	187
Westerns	215	Westerns	191	vesternid	188
Lions Club	215	Lions Club	191	Lions Club	188
a Ouija board	217	en staveplade	194	<i>ouija-lauad</i>	191
the Playbill	218	det program	194	teatrikava	191
the Brown admissions office	219	optagelsessekretariatet på Browns	195	Browni ülikooli vastuvõtuosakond	192

ENG	lk	DK	lk	EST	lk
college	219	universitetet	195	ülikool	192
gospel	220	satte ikke just	196	kindel tõde	193
Democratic candidate	221	demokratiske præsidentkandidat	197	demokraatide presidendikandidaat	193
a dashiki	221	turistskjorte	197	lohvakas pullover	194
lizard sandals	221	salamandersandaler	197	sisalikunahast sandaalid	194
a Hula Hoop	221	en hulahop-ring	197	hularõngas	194
Twist-ties	221	poselukkere	197	kummiga lipsud	194
Vicks VapoRub	222	Vicks Mentholcreme	198	Vicks VapoRub	195
Water Pik	223	en elektrisk tandbørste	198	veeprits	195
sitting Indian style	223	korslagte ben	199	nagu indiaanlased	196
totem-pole	223	totempæl	199	tootemsammas	196
garage sale	224	LOPPEMARKED	199	VÄLJAMÜÜK	196
a rectory	225	embedsbolig	200	kirikla magamistuba	197
canopy bed	225	himmelseng	200	baldahhiinvoodi	197
Eldorado	225	Eldorado	200	Eldorado	197
cocktail cruise	225	cocktail parties	201	kokteilikruiis	197
on Devil's night	226	Allehelgensaften	201	<i>halloween'i-eelsel</i> <i>Saatanlikul ööl</i>	198
River Rouge Plant	229	River Rouge-fabrikken	204	Fordi River Rouge'i tehas	200
debutantes	229	debutanter	204	debütandid	200
Venetian lanterns	230	de venetianske lygter	205	veneetsia laternad	202
Jackie Kennedy's widow's weeds	232	Jackie Kennedy's enkedragt	206	Jackie Kennedy leserüü	203
Chrysler Freeway	233	Chryslermotorvejen	207	Chrysleri maantee	204
NoDoz	234	koffeinpiller	208	kofeiinitabletid	205
a Wiffle ball	235	en bold	209	auklik pall	205
Kenitex method	236	Kenitex-metode	210	Kenitexi meetod	206
French colonial	237	franske kolonistil	211	prantsuse koloniaalstiil	207
a foot	238	trediver centimeter	212	üks jalg	208
snail darter	240	sneglespisende aborre	213	vesikiillane	209
the Sun Belt	240	Solbæltet	213	päikeselised lõunaosariigid	209
Polaroid	240	polaroid	214	polaroid	210

Lisa 2:

looduse kategooria kultuurispetsiifilised elemendid ja tõlkemeetodid

ENG	lk	DK	lk	EST	lk	DK	EST
Fish-fly	2	fiskeflu	6	ühapäevik(ud)	8	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	täielik üldistamine
laurel trees	9	laurbrerbuske	12	loorberipuud	14	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
mulberry tree	37	morbærtræ	36	mooruspuu	38	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
equatorial breezes	66	ækvatorhede briser	61	ekvatoriaalne tuulehoog	62	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
cynoches	104	cypripedier	95	kuldkingad	95	täielik üldistamine	täielik üldistamine
masdevallias	105	maxillaria	95	masdevailiad	95	täielik üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
raccoons	140	vaskebjørne	126	pesukarud	125	naturaliseerimine	naturaliseerimine
Lemmings	152	Lemminger	137	Lemmingid	135	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
papaya	164	papayagylden	147	papaia	145	tekstisisene seletus	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
fireflies	186	en ildflue	167	jaanimardiklased	164	täielik üldistamine	täielik üldistamine
mosquitoes	200	myg	179	sääsed	176	naturaliseerimine	naturaliseerimine
snail darter	240	sneglespisende aborre	213	vesikiillane	209	täielik üldistamine	(tõlkeviga)

Lisa 3:

materiaalse kultuuri kategooria kultuurispetsiifilised elemendid ja tõlkemeetodid

ENG	lk	DK	lk	EST	lk	DK	EST
a Thunderbird	2	en Thunderbird	6	Thunderbirdi auto	8	kordamine	tekstisene seletus
paneled stationwagon	6	panelbekladede stationcar	9	tahveldatud universaalauto	11	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Tampax	8	en Tampax	11	Tampax	12	kordamine	kordamine
a Bundt cake	15	en plumkage	17	vormikook	19	täielik üldistamine	täielik üldistamine
the sun room	15	verandastuen	18	veranda	19	naturaliseerimine	naturaliseerimine
Dingo boots	17	cowboystøvlerne	19	kaubisaapad	21	täielik üldistamine	täielik üldistamine
Magic Marker	21	neonpen	23	viltpliiats	24	täielik üldistamine	täielik üldistamine
metal numbers nailed to the trees	22	gadenumre af metal	23	metallist majanumbrid	24	tekstisene seletus	tekstisene seletus
six-foot submarine sandwiches	22	gigantiske landgangsbrød	23	hiigelsuuri võileibu	24	täielik üldistamine	täielik üldistamine
stark colonial furniture	22	asketiske kolonitidsmøbler	24	kohmakas koloniaalstiilis mööbel	25	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
La-Z-Boy	23	hvilestol	24	lamamistool	25	täielik üldistamine	täielik üldistamine
Scotch tape	24	klæbestrimmel	25	kleplint	26	täielik üldistamine	täielik üldistamine
Bermuda shorts	25	Bermudashorts	26	põlvpiüksid	27	kordamine	täielik üldistamine
Book of Hours	29	en tidebog	29	päevaraamat	31	täielik üldistamine	täielik üldistamine
Bubblegum angels	29	tyggegummiengle	29	roosad inglakesed	31	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	täielik üldistamine
Candyland ladders	29	slikstokke	29	mustrid	31	piiratud üldistamine	täielik üldistamine
Oldsmobile	30	Oldsmobile	29	Oldsmobile	32	kordamine	kordamine
Sprinkler system	30	sprinkleranlægget	30	vihmutisüsteem	32	kordamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
K rations	32	minimumsrationer	31	toidunormid	33	piiratud üldistamine	piiratud üldistamine
dyed black with Rit	37	Dylon	36	riidevärv	38	naturaliseerimine	täielik üldistamine
cup of Ivory Liquid	37	hvidtecreme	36	Ivory Liquid nõudepesuvahend	38	naturaliseerimine	tekstisene seletus
creamed corn	39	stuvet majs	37	maisipüree	39	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	täielik üldistamine
Clorox	39	klorin	38	valgendaja	40	naturaliseerimine	täielik üldistamine
the Military-Industrial complex	41	det forsvarsindustrielle komplot	39	sõjaväetööstuskompleks	41	täielik üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Penney's	43	Penney's	41	Penney'si	43	kordamine	tekstisene seletus

ENG	lk	DK	lk	EST	lk	DK	EST
				kaubamaja			
FTD	45	Floragrammer	43	FTD kuller	45	naturaliseerimine	tekstisene seletus
through Eastland	49	Eastland	47	Eastland	48	kordamine	kordamine
hot dogs	49	hot dogs	47	<i>hot dog'id</i>	49	kordamine	kordamine
outside Hudson's	49	uden for Hudson's	47	Hudson'si ees	49	kordamine	kordamine
Metro Beach	50	Metro Beach	47	Metro rand	49	kordamine	tekstisene seletus
orange Kool-Aid	51	orangeade	48	apelsinimaitse Kool-Aid	50	täielik üldistamine	tekstisene seletus
Bronco	51	Bronco	48	Bronco	50	kordamine	kordamine
a box of Kraft Macaroni & Cheese	54	Kraft Macaroni & Ost	51	Kraft Macaroni & Cheese	53	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	kordamine
Good Humor truck	55	Humørbussen	52	Good Humori veoauto	54	piiratud üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
M&M's	56	M&M'er	52	M&M-e	54	kordamine	kordamine
in a Ziploc bag	57	plasticpose	53	suletav kilekott	55	täielik üldistamine	piiratud üldistamine
Scotch tape	62	klæbestrimmel	58	kleep lint	59	täielik üldistamine	täielik üldistamine
Top-Siders	64	basketstøvler	59	ketsid	60	täielik üldistamine	täielik üldistamine
the palmy Montezuma throne	66	palmeomviftet Montezumatrone	61	Montezuma trooni meenutaval toolil	63	kordamine	kordamine
the puka-shell necklace	67	kæde af pukaskaller	62	puka-karbist kaelakee	63	kordamine	kordamine
Western outfits	67	westernudstyr	62	vesternistiilis komplektid	63	kordamine	kordamine
Speedoes	67	trikot	62	ujumispüksid	63	täielik üldistamine	täielik üldistamine
Rice Krispie treats	69	Rice Krispies	64	Rice Krispie	65	kordamine	kordamine
Asti Spumante bottles	69	Asti Spumante	64	Asti Spumante	65	kordamine	kordamine
Trans Am	72	Trans Am	66	Trans Am	67	kordamine	kordamine
"Boots and Saddle" air freshener	72	"Boots and Saddle" luftfrisker	67	õhuvärskendaja „Saapad ja sadul“	68	kordamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
aviator sunglasses	73	pilotsolbrillerne	67	lenduriprillid	68	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
flood pants	73	plusfours	68	lehvivad püksid	69	piiratud üldistamine	täielik üldistamine
eight-track	75	ottespor	70	makk	71	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	täielik üldistamine
a snifter of Sambuca	77	en sjat Sambuca	71	Sambuca naps	72	kordamine	kordamine
a Western getup	80	cowboyudstyret	74	vesternlik kostüüm	74	piiratud üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge

ENG	lk	DK	lk	EST	lk	DK	EST
TV Guide	80	tv-guiden	74	teleleht	75	naturaliseerimine	naturaliseerimine
Old World	85	romantiske forfald	78	Vana maailm	78	neutraliseerimine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Louisville Slugger	85	Louisville superbat	78	Louisville Sluggeri kurikas	79	tekstisene seletus	tekstisene seletus
a Kroger's truck	85	Krogers varevogn	79	Kroger'si auto	79	tekstisene seletus	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
the Hump	87	Himalaya	80	Himaalaja	80	naturaliseerimine	naturaliseerimine
Pontiac	90	Pontiac	83	Pontiac	83	kordamine	kordamine
The AstroTurf welcome mat	91	velkomstmåtten	83	AstroTurf'i uksematt	84	täielik üldistamine	tekstisene seletus
shopping on Kercheval	95	i Kercheval	87	Kercheval	87	kordamine	kordamine
The Village	95	The Village	87	meie linnaosa	87	kordamine	täielik üldistamine
a candy apple	109	et karamelæble	99	suhkurdatud õun	99	piiratud üldistamine	täielik üldistamine
Cadillac	110	Cadillac	101	Cadillac	100	kordamine	kordamine
"Mr. Belvedere strikes again," said Therese, referring to the president of the home-improvement company in his late-night commercial.	119	midnatsreklamen med chefen for boligforbedringsfirmaet	108	kodukaunistamise firma presidendile	107	täielik üldistamine	täielik üldistamine
National Guardsmen	119	hjemmeværnet	108	Rahvuskardivägi	108	naturaliseerimine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
a Cosmo	120	Cosmo	109	Cosmo	108	kordamine	kordamine
a Kleenex	123	en kleenex	112	salvrätik	111	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	täielik üldistamine
Peach schnapps	124	ferskensnaps	113	virsikunaps	112	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
ChapStick	126	læbepomade	114	hügieeniline huulepulk	113	täielik üldistamine	täielik üldistamine
six-pack	130	seks øl	118	kuuspakk	116	täielik üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
the Motown	131	Motown	119	Motown	117	kordamine	kordamine
a grape pop	139	en grape-sodavand	125	viinamarjalimps	124	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Mr. Z, the party store	139	Mr Z, døgnkiosken	125	Mr Z pood	124	naturaliseerimine	kustutamine
fast food restaurants	140	cafeteria	127	kiirtoidurestoran	126	täielik üldistamine	lingvistiline (mitte-

ENG	lk	DK	lk	EST	lk	DK	EST
							kultuuriline tõlge
a Hundson's Bay blanket	141	et stort sribet uldtæppe	127	villatekk	126	täielik üldistamine	täielik üldistamine
a Reader's Digest	145	Det Bedste	131	Reader's Digest	130	naturaliseerimine	kordamine
ginger ale	146	ginger ale	131	ingverijook	130	kordamine	täielik üldistamine
Family Circle	154	Familiebladet	139	Family Circle	137	naturaliseerimine	kordamine
Mounds bars	157	Yankiebars	141	Mound'si šokolaad	140	naturaliseerimine	tekstisene seletus
orange push-ups	157	orange skub-op-slikpinde	141	apelsinijäätis	140	naturaliseerimine	täielik üldistamine
rainbow-colored Kool-Pops	157	sodavandsis i alle regnbuens farver	141	vikerkaaretoonides Kool-Pops'id	140	täielik üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Kroger's	158	Kroger's	142	Kroger's	140	kordamine	kordamine
the rec room	158	det hobbyrum	142	puhketuba	140	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	täielik üldistamine
„Dutch wife”	159	Trøster	142	kumminaine	141	naturaliseerimine	täielik üldistamine
Scott-Shruptine	164	Scott-Shruptine	147	Scott-Shruptine	145	kordamine	kordamine
Technicolor	166	technicolor	149	värviline	147	kordamine	naturaliseerimine
a Popsicle stick	166	en træpind	150	jäätisepulk	147	täielik üldistamine	täielik üldistamine
Train to Istanbul	167	Orientekspresen	150	„Istanbuli rong”	148	naturaliseerimine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Lincoln	167	bil	150	Lincoln	148	sünonüümia	kordamine
Epsom salts	168	badesalt	151	mõrusool(avann)	149	täielik üldistamine	täielik üldistamine
Two-by-fours	173	lægter	155	küttepuud	153	täielik üldistamine	täielik üldistamine
aritex	177	Aritex	159	Aritex	157	kordamine	kordamine
a spinkler	180	sprinkleren	161	vihmuti	159	kordamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Jacobsen's	180	Jacobsens	162	Jacobsen	159	kordamine	kordamine
go-go purse	181	vinyltaske	163	vinüülist rahakott	160	täielik üldistamine	tekstisene seletus
555-MARY	183	555-MARY	164	555-MARY	161	kordamine	kordamine
Chinese lantern	184	kinesiske lygte	165	hiina latern	162	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Sears	184	Sears	165	Sears	162	kordamine	kordamine
Apollo 11 lamp	184	Apollo 11-lampe	165	Apollo 11 lamp	162	kordamine	kordamine
the purple Flair	186	neonpen	167	vildikas	164	piiratud üldistamine	täielik üldistamine
the Tooth Fairy	187	tandfeen	167	hambahaldjas	165	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Sloppy-joe	187	chili-blanding	168	vürtsikas valmiskaste	165	täielik üldistamine	täielik üldistamine
intact listing	187	nummeret	168	andmed	165	piiratud üldistamine	täielik üldistamine

ENG	lk	DK	lk	EST	lk	DK	EST
the Muzak of malls	191	forretningscentrenes musak	172	muzakit mängivad kaubanduskeskused	169	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	tekstisene seletus
„The Great Escape”	194	Den Store Flugt	173	film „The Great Escape”	171	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	tekstisene seletus
Boone’s Farm strawberry wine	198	Boons Farm Jordbærvin	177	Boone’s Farm’i maasikavein	175	kordamine	kordamine
Cougar	200	Cougar	179	Cougar	176	kordamine	kordamine
a beanbag chair	201	en sækkestol	179	kott-tool	177	naturaliseerimine?	naturaliseerimine?
a station wagon	205	en stationcar	183	universaauto	180	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	täielik üldistamine
a stick	205	ratgear	183	käigukang	180	piiratud üldistamine	naturaliseerimine
punch	208	skorpe	186	punš	183	täielik üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
saddle shoes	209	snøresko	187	pruuni-valgekirjud kingad	184	piiratud üldistamine	täielik üldistamine
charm bracelet	213	ringlende armbånd	190	õnnetoovad käeketid	187	täielik üldistamine	täielik üldistamine
Westerns	215	Westerns	191	vesternid	188	kordamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
a dashiki	221	turistskjorte	197	lohvakas pullover	194	naturaliseerimine	täielik üldistamine
lizard sandals	221	salamandersandaler	197	sisalikunahast sandaalid	194	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
a Hula Hoop	221	en hulahop-ring	197	hularõngas	194	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Twist-ties	221	poselukkere	197	kummiga lipsud	194	täielik üldistamine	(tõlkeviga)
Vicks VapoRub	222	Vicks Mentholcreme	198	Vicks VapoRub	195	piiratud üldistamine	kordamine
Water Pik	223	en elektrisk tandbørste	198	veepriks	195	täielik üldistamine	kustutamine
totem-pole	223	totempæl	199	tootemsammas	196	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
garage sale	224	LOPPEMARKED	199	VÄLJAMÜÜK	196	täielik üldistamine	täielik üldistamine
canopy bed	225	himmelseng	200	balдахiinvoodi	197	naturaliseerimine	naturaliseerimine
River Rouge Plant	229	River Rouge-fabrikken	204	Forde River Rouge’i tehas	200	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	tekstisene seletus
Venetian lanterns	230	de venetianske lygter	205	veneetsia laternad	202	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Jackie Kennedy’s widow’s weeds	232	Jackie Kennedy’s enkedragt	206	Jackie Kennedy leserüü	203	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Chrysler Freeway	233	Chryslermotorvejen	207	Chrysleri maantee	204	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge

ENG	lk	DK	lk	EST	lk	DK	EST
NoDoz	234	koffeinpiller	208	kofeiinitabletid	205	täielik üldistamine	täielik üldistamine
a Wiffle ball	235	en bold	209	auklik pall	205	kustutamine	tekstisisene seletus
Kenitex method	236	Kenitex-metode	210	Kenitexi meetod	206	kordamine	kordamine
French colonial	237	franske kolonistil	211	prantsuse koloniaalstiil	207	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
the Sun Belt	240	Solbættet	213	päikeselised lõunaosariigid	209	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	täielik üldistamine
Polaroid	240	polaroid	214	polaroid	210	kordamine	kordamine

Lisa 4:

**sotsiaalse kultuuri kategooria kultuurispetsiifilised elemendid ja
tõlkemeetodid**

ENG	lk	DK	lk	EST	lk	DK	EST
Wyatt Earp mustache	3	Wyatt Earp-overskregget	7	Wyatt Earpi vuntsidega	9	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
„Sheriff”	3	„Sheriffen”	7	Šerif	9	kordamine	kordamine
croquet wicket	4	en krocketbue	7	krocketivärv	9	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
baseball	9	baseball	12	pesapall	14	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Junior League Flower Show	12	Ungdomsligaens Blomsterudstilling	15	noorte lillenäitus	17	piiratud üldistamine	täielik üldistamine
the Little League	12	Ungdomsdivisionen	15	laste pesapalliliiga	17	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	tekstisene seletus
playing catch	20	legede tagfat	21	kulli mängima	23	neutraliseerimine	neutraliseerimine
rock and roll	20	rock'nroll	21	rokkmuusika	23	kordamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
punch bowl	23	punchbowlen	24	boolikauss	25	kordamine	täielik üldistamine
beer kegs	24	ølankre	25	õlletünnid	26	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Oh, the monkeys have no tails in Sambo Wango	26	Åh, i Sambo Wango har aber ingen haler,	26	Pärdikud on sabata Sambo Wangos,	28	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
pinups	32	fadre med starletter på skabsdøren	31	seksikate kaunitaride piltidega isad	33	täielik üldistamine	tekstisene seletus
an Ivy League college	43	de gamle østkystuniversiteter.	41	Ivy League'i ülikool	43	täielik üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
the Waspier types	45	det bedre selskab	43	paremast perekonnast	45	täielik üldistamine	täielik üldistamine
the bullpen	46	reservebænken	44	mängijate istumiskohtadest	46	täielik üldistamine	täielik üldistamine
the second inning	46	anden halvleg	44	teine vahetus	46	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
double-play ball	47	Forsvaret er på plads	44	topeltlöök	46	täielik üldistamine	täielik üldistamine
state-fair	52	præmierede	49	osariigi näitusele jõudnud	51	naturaliseerimine	piiratud üldistamine
until Convocation	60	den første skoledag	56	aktusepäev	57	täielik üldistamine	täielik üldistamine
the First Lady	63	præsidentfruen	58	esimene leedi	60	täielik üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge

ENG	lk	DK	lk	EST	lk	DK	EST
locker	63	skabet	59	kapp	60	täielik üldistamine	täielik üldistamine
the detention	63	detention	59	järeltund	60	kordamine	täielik üldistamine
prom	64	skolefest	60	pidu	61	täielik üldistamine	täielik üldistamine
study halls	64	selvstudietimer	60	õppetund	61	täielik üldistamine	naturaliseerimine
the detoxification ranch	66	afvænningsranch	61	võõrutusfarm	62	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
study hall	71	selvstudium	66	vaba õppetund	67	täielik üldistamine	naturaliseerimine
assembly	77	fællestime	71	üldkoosolek	72	täielik üldistamine	täielik üldistamine
the hookah pipe	77	vandpibe	71	vesipiip	72	täielik üldistamine	täielik üldistamine
the field house	84	skuret på sportsbanen	77	staadioni kuur	78	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
debutante parties	92	debutantballer	84	elluastujate ballid	84	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	täielik üldistamine
a Head Start program	99	uddannelsesprojekt	90	„Hea alguse” projekt	91	täielik üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
homeroom	100	klasseværelser	91	koduklass	91	naturaliseerimine	naturaliseerimine
the Kennedys	108	Kennedy-familien	98	Kennedyd	98	tekstisisene seletus	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Homecoming	109	skoleballet	99	vilistlaste ball	98	täielik üldistamine	täielik üldistamine
offensive tackle	110	i angrebet	100	ründav kaitsja	99	täielik üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
the corsages	117	brystbuketter	106	korsaažid	106	täielik üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Homecoming King and Queen	124	skoleballets Konge og Dronning	112	peo kuningas ja kuninganna	111	täielik üldistamine	täielik üldistamine
the Twelve Steps	132	de Tolv Trin	120	Kaksteist Sammu	118	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Cross-body block	133	Personlig tackling	121	Täispikkuses blokk	119	täielik üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Thanksgiving	134	Allehelgen	121	<i>halloween</i>	120	naturaliseerimine	piiratud üldistamine
the Rose Bowl	156	Rose Bowl-turneringen	141	Rose Bowl	139	tekstisisene seletus	kordamine
Kill the Man with the Ball	161	spillede stikbold	144	rahvastepall	142	naturaliseerimine	naturaliseerimine
Foosball	166	fodbold	149	lauajalgpall	147	piiratud üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
bumper pool	174	Bumper Pool	156	piljard	154	kordamine	täielik üldistamine
Weegee-like	178	magisk	159	Weegee-stiilis	157	täielik üldistamine	lingvistiline (mitte-

ENG	lk	DK	lk	EST	lk	DK	EST
							kultuuriline tõlge
the cheerleaders	179	pigerne fra heppekoret	161	kisakoor	158	tekstisene seletus	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
the outfield	179	i marken	161	väljaku kaugem serv	159	täielik üldistamine	täielik üldistamine
homerun	197	spillere, der kom banen rundt	176	kodujooks	174	täielik üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
a pinata	209	en festkotillon	187	<i>pinata</i>	184	täielik üldistamine	kordamine
a Ouija board	217	en staveplade	194	<i>ouija-lauad</i>	191	naturaliseerimine	kordamine
the Playbill	218	det program	194	teatrikava	191	täielik üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
sitting Indian style	223	korslagte ben	199	nagu indiaanlased	196	täielik üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Eldorado	225	Eldorado	200	Eldorado	197	kordamine	kordamine
cocktail cruise	225	cocktail parties	201	kokteilikruis	197	piiratud üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
debutantes	229	debutanter	204	debütandid	200	kordamine	kordamine

Lisa 5:

**asutuste ja kommete kategooria kultuurispetsiifilised elemendid ja
tõlkemeetodid**

ENG	lk	DK	lk	EST	lk	DK	EST
picture of Virgin Mary	2	Jomfru Maria	6	neitsi Maarja	8	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Parks Department	5	Parkstyrelsen	8	parkide järelevalve	10	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
said grace	7	bad sin bordbøn	10	ütles palve	12	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
a crucifix	7	et krucifiks	10	krutsifiks	12	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
As in Lourdes and Fatima	12	Som i Lourdes og Fatima	14	Lourdes'i ja Fatima	16	kordamine	kordamine
the Holy Mother	17	den Hellige Moder	19	jumal	21	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	täielik üldistamine
Pilgrims plucking a turkey	22	pilgrimme, der plukker en kalkun	24	puritaanid kalkunit kitkuvad	25	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
the Second Coming	33	Kristi Genkomst	32	Kristuse teine tulemine	34	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
V.F.W. graves	35	gravsteder for krigsveteraner	34	sõjaveteranide hauad	36	tekstisisene seletus	tekstisisene seletus
polio sugar cubes	37	poliosukkerknalder	36	lastehalvatuse vastu mõeldud suhkrutükid	38	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	tekstisisene seletus
Sunday Mass	50	messen	47	pühapäevasel missal	49	piiratud üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
votive candles	55	offerlys	52	mälestusküünlad	53	täielik üldistamine	täielik üldistamine
the rosary	62	rosenkransen	58	roosikrants	60	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
a pasha	69	en pasha	64	paša	65	kordamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Krishna	70	Krishna	65	Krišnad	66	kordamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
the cosmic Om	74	det kosmiske Om	68	kosmiline OM	69	kordamine	kordamine
reverend	100	pastor	92	reverend	92	piiratud üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
the Amish	112	Amishfolket	102	amishid	101	tekstisisene seletus	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge

ENG	lk	DK	lk	EST	lk	DK	EST
chakras	116	chakraer	105	tšakrad	105	kordamine	kordamine
the UAW	119	Bilarbejdernes Fagforbund	108	UAW	107	tekstisene seletus	kordamine
Dean of Students	124	studenterformanden	112	kes töötas kooli kantseleis	111	piiratud üldistamine	tekstisene seletus
the Little Club, the Yacht Club, the Hunt Club	134	Den Lille Klub, Yachtklubben, Jagtklubben	121	laste klubist, purjetajate klubist, jahimeeste klubist	120	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	täielik üldistamine
church sermon	138	prædiken	125	jutus	124	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Creation's glory	143	Skabningens pragt	129	jumala hiilgus	128	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	täielik üldistamine
Planned Parenthood	149	Klinikken for Familieplanlægning,	134	pereplaneerimiskliinik	133	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
the Board of Trustees	156	formand for skolebestyrelsen	140	eestkostjate juhatus	139	täielik üldistamine	täielik üldistamine
a U. of M.	156	University of Michigan	141	Michigani ülikool	139	tekstisene seletus	tekstisene seletus
Rosetta stone	164	den Rosetta-sten	148	Rosetta kivi	146	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Gethsemane	166	Gethsemane Have	150	Ketseman	148	Kordamine + tekstisene seletus	kordamine
Salvation Army	170	Frelsens Hær	153	Päästearmee	150	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Black Mass	170	Sorte Messer	153	Must Missa	151	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
the Holy Mother	183	den Hellige Moder	164	püha ema	162	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
the Grotto	185	krypten	166	grott	163	piiratud üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
the Pilgrims	207	Pilgrimmene	185	puritaanid	182	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
confirmation stockings	209	konfirmationsstrømper	187	leerisukad	184	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
Lions Club	215	Lions Club	191	Lions Club	188	kordamine	kordamine
the Brown admissions office	219	optagelsessekretariatet på Browns	195	Browni ülikooli vastuvõtuosakond	192	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
college	219	universitetet	195	ülikool	192	täielik üldistamine	täielik üldistamine
gospel	220	satte ikke just	196	kindel tõde	193	täielik üldistamine	täielik üldistamine
Democratic candidate	221	demokratiske præsidentkandidat	197	demokraatide presidendikandidaat	193	tekstisene seletus	tekstisene seletus

ENG	lk	DK	lk	EST	lk	DK	EST
a rectory	225	embedsbolig	200	kirikla magamistuba	197	naturaliseerimine	tekstisisene seletus

harjumuste kategooria kultuurispetsiifilised elemendid ja tõlkemeetodid

ENG	lk	DK	lk	EST	lk	DK	EST
Mrs. Lisbon	2	Mrs Lisbon	5	proua Lisbon	7	kordamine	naturaliseerimine
Mr. Lisbon	2	Mr Lisbon	5	härä Lisbon	7	kordamine	naturaliseerimine
eighty-three degrees out	3	28 grader	7	28 kraadi	9	naturaliseerimine	naturaliseerimine
stepping out to snatchup the dewymilk cartons	6	de duggede malkekartoner	9	piimapakid	11	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
daredevil pancakes	16	at vende pandekagerne i luften	18	pannkooke õhus ringi visates	20	täielik üldistamine	täielik üldistamine
bronzed baby shoes	22	bronzerede babystøvler	23	pronksi valatud titepapusid	25	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
fifteen miles an hour	30	tredive km/t	30	15 miili tunnis	32	naturaliseerimine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
eighty-six pounds	36	fyrre kilo	34	86-naelane	36	naturaliseerimine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
ten feet	54	et par meter	51	kümme jalga	52	naturaliseerimine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
an inch	78	et par centimeter	72	üks toll	73	naturaliseerimine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
the milkman	85	mælkeemanden	78	piimamees	79	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
four feet	86	en meter	79	neli jalga	80	naturaliseerimine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
the paperboy	91	avisbudet	83	ajalehepoiss	83	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
a foot	91	et godt stykke	83	peajagu	84	täielik üldistamine	täielik üldistamine
a few inches	91	en anelse mere	84	paar tolli	84	täielik üldistamine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
fifty feet	96	femten meter	88	50 jalga	88	naturaliseerimine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
twenty yards	110	hver tyve meter	100	20-jardised	100	naturaliseerimine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
the fifty, the forty, end zone	133	halvtreds-stregen, så fyrre, og ind i afslutningsfeltet	121	viiekümne jardi joonest, neljakümne jardi joonest ja siis finišijoonest	119	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
onto the scale (99)	150	45 kg	135	44,8	133	naturaliseerimine	naturaliseerimine

ENG	lk	DK	lk	EST	lk	DK	EST
temperature 98,7	150	37*	135	37	133	naturaliseerimine	naturaliseerimine
twenty foot	162	7 m	145	kolmemeetrine	143	naturaliseerimine	täielik üldistamine
twenty feet	178	syv meter	160	20 jala kõrgusel	157	naturaliseerimine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
S.O.S.	186	SOS	166	SOS-signaal	164	kordamine	tekstisene seletus
ten feet	199	tre meter	178	kümme jalga	176	naturaliseerimine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
two feet	210	en meter	188	kaks jalga	185	naturaliseerimine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge
on Devil's night	226	Allehelgensaften	201	<i>halloween'i-eelses</i> <i>Saatanlikul ööl</i>	198	täielik üldistamine	autonoomne loomine
a foot	238	trediva centimeter	212	üks jalg	208	naturaliseerimine	lingvistiline (mitte-kultuuriline) tõlge

Olen lõputöö kirjutanud iseseisvalt. Kõigile töös kasutatud teiste autorite töödele, põhimõtteliste seisukohtadele ning muudest allikaist pärinevatele andmetele on viidatud.

Autor: Kadri Sildmets

Kuupäev: 22.05.2023

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kadri Sildmets,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Kuidas tõlkida kultuuri? Jeffrey Eugenidese romaani „The Virgin Suicides” kultuurispetsiifiliste elementide tõlkimine taani ja eesti keelde”, mille juhendaja on Krõõt Kaljusto-Munck, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kadri Sildmets
22.05.2023